

การพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก:
ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองกวางชน ตำบลบางแม่นาง
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

พระครูอรุณกิจจานุกูล (สุพจน์) สนทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา 2551

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
วัน เดือน ปี..... 4 ส.ย. 2552

เลขทะเบียน..... 00220592 ★

เลขเรียกหนังสือ 0 น
370.114
ค 323 ก
2551

**THE CHILDREN MORAL DEVELOPMENT OF
KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICE :
A CASE STUDY OF NHONGKANGKHANE VILLAGE,
BANGMAENANG SUB-DISTRICT, BANGYAI DISTRICT,
NONTABURI PROVINCE**

PHRAKRU ATTHAKIJCHANUKUL (SUPOT) SONTHONG

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER OF ARTS (DEVELOPMENT STRATEGY)
AT BANSOMDEJCHAOPRAYA RAJABHAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2008**

วิทยานิพนธ์ การพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก
: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่
จังหวัดนนทบุรี

โดย พระครูอรรถกิจจานุกูล (สุพจน์) สนทอง

สาขาวิชา ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณรา ชื่นวัฒนา

กรรมการ อาจารย์ ดร.เชษฐ รัชดาพรรณานิกุล

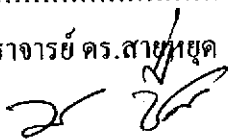
กรรมการ อาจารย์ ดร.ชูชีพ เบี้ยคนอก

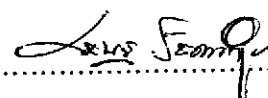
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายงานบัณฑิตศึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

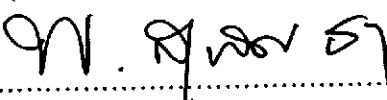

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด จำปาทอง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณรา ชื่นวัฒนา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เชษฐ รัชดาพรรณานิกุล)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชูชีพ เบี้ยคนอก)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ھرรหฬ ฬัฬร้กัฬ)

.....กรรมการและเลขานุการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พระครูอรุณกิจจานุถูล (สุพจน์) สนทอง (2551). การพัฒนาความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ ชื่นวัฒนา, อาจารย์ ดร.ชูชีพ เบ็ญคนอก, อาจารย์ ดร.เชษฐ รัชดาพรณาธิกุล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม โดยใช้แนวคิดเรื่อง ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติเป็นกรอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เด็กในชุมชนบ้าน หนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ Paired t-test

ผลการวิจัยพบว่า

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ก่อนเข้ารับการอบรมมีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับสูง มีความรู้และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน หลังเข้ารับการอบรมมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ภายหลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก เด็กในชุมชน บ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีความรู้ ทักษะคิด และการ ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลจากการวิจัย เด็กมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรบรรจุโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนี้ไว้ในแผนด้านการเผยแผ่ ของวัด เพื่อให้การปฏิบัติงานสอดคล้องภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมของคณะสงฆ์และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10

PHRAKRU ATTHAKIJCHANUKUL (SUPOT) SONTHONG (2008). The Children Moral Development of Knowledge, Attitude and Practice : A Case Study of Nhongkangkane Village, Bangmaenang Sub-district, Bangyai District, Nontaburi Province. Master of Arts Thesis : The Graduate School of Bansomdejchaopraya Rajabhat University. Thesis Advisor : Asst.Pro.Dr.Wannara Chuenwatana, Lecturer Dr.Choocheep Beadnok , Lecturer Dr.Chet Ratchadapannathikul

The research aimed to study and to compare the knowledge, attitude and practice of children according to the moral development before and after the moral training. The research used the concept of knowledge, attitude and practice as the framework. The sample of this study was 24 children in Nhongkangkane Village, Bangmaenang Sub-district, Bangyai District, Nontaburi Province. The instruments used in this research was a questionnaire and the analysis statistics were percentage, mean (\bar{x}), standard derivation (S.D.) and paired t-test for comparison.

The results of the research indicated that:

Before the training, the children had the attitude in the high level and had the knowledge and practice in the moderate level.

After the training, had the attitude, knowledge and practice in the high level.

Comparison of the children knowledge, attitude and practice before and after the moral training, the children in Nhongkangkane Village, Bangmaenang Sub-district, Bangyai District, Nontaburi province was significantly different at 0.05 level of significance.

Therefore, the result of the research suggested that this research should be taken in the propagation planning of temple according to the Sangha mission of Buddhaddhamma propagation and the 10th National Economic and Social Development Plan.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณรา ชื่นวัฒนา ประธานกรรมการที่ปรึกษา ดร.เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล ดร.ชูชีพ เบ็ญคนอก กรรมการที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ดูแล ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยดียิ่ง ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้และขออนุโมทนาขอขอบคุณผู้ใหญ่เพียงจันทร์ คล้ายสำเนียง ผู้ปกครองและเด็ก ๆ ชุมชนบ้านหนองกางเขนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ดียิ่ง

ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา ที่ประสิทธิประสาทความรู้ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย

ขออนุโมทนาขอขอบคุณโยมแม่ ตลอดคนพี่น้องทุกคนที่เฝ้ากำลังใจด้วยดีเสมอมา และพระมหาสาโรช เมธงกูโร และคุณบัลลังก์ เผ่าพงษ์ ที่ช่วยตรวจสอบแก้ไข ให้คำแนะนำช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจอันสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

พระครูอรุณกิจจานุถูล (สุพจน์) สนทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
ประกาศคุณูปการ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
สมมุติฐานการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	4
กรอบความคิดในการทำวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม.....	7
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	17
ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 10.....	30
หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	วิธีดำเนินงานวิจัย.....	44
	แผนการวิจัย.....	44
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	45
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	48
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
	ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง	50
	ผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม.....	52
	ผลการวิเคราะห์ค่าความแตกต่างในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรม และหลังเข้ารับการอบรม	55
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
	สรุปผลการวิจัย.....	58
	อภิปรายผล.....	59
	ข้อเสนอแนะ.....	61
บรรณานุกรม.....		63
ภาคผนวก.....		67
	ภาคผนวก ก แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย.....	68
	ภาคผนวก ข กำหนดการของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.....	73
	ภาคผนวก ค เนื้อหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.....	76
	ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย.....	93

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	วิธีดำเนินงานวิจัย.....	44
	แผนการวิจัย.....	44
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	45
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	48
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
	ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง	50
	ผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม.....	52
	ผลการวิเคราะห์ค่าความแตกต่างในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรม และหลังเข้ารับการอบรม	55
บทที่ 5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	57
	สรุปผลการวิจัย.....	58
	อภิปรายผล.....	59
	ข้อเสนอแนะ.....	61
	บรรณานุกรม.....	63
	ภาคผนวก.....	67
	ภาคผนวก ก แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัย.....	68
	ภาคผนวก ข กำหนดการของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.....	73
	ภาคผนวก ค เนื้อหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.....	76
	ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย.....	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้..... 36
ตารางที่ 2	ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านทัศนคติ..... 37
ตารางที่ 3	ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านการปฏิบัติ..... 38
ตารางที่ 4	ลักษณะทางประชากรจำแนกตามจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง..... 50
ตารางที่ 5	แสดงจำนวนและร้อยละของความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม. 52
ตารางที่ 6	แสดงจำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม..... 52
ตารางที่ 7	แสดงจำนวนและร้อยละของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม..... 53
ตารางที่ 8	แสดงจำนวนและร้อยละของความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม. 53
ตารางที่ 9	แสดงจำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม..... 54
ตารางที่ 10	แสดงจำนวนและร้อยละของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม..... 54
ตารางที่ 11	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม..... 55
ตารางที่ 12	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม..... 55
ตารางที่ 13	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม..... 56

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 1 กรอบความคิดในการทำวิจัย..... 5

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุคโลกาภิวัตน์ทำให้สภาพการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน เช่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตในครอบครัวเกิดความอ่อนแอ และแตกแยก เป็นเหตุนำมาซึ่งวิกฤติการณ์ของเด็กที่หลงไปตามกระแส เพราะภาวะทางเศรษฐกิจที่ทุกคนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ทำให้มีจำนวนเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเพิ่มมากขึ้น เพราะพ่อแม่สร้างครอบครัวอย่างง่าย ๆ และรวดเร็ว ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กได้ เด็กจึงไปหาคำตอบและพึ่งพิงเพื่อนและบุคคลอื่น (รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 96) ซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ติดตามมา เช่น การมั่วสุมของเด็ก การยกพวกตีกัน เสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การเสื่อมทางศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันดีงาม เพราะการขาดแคลนทางสังคม การอบรมสั่งสอน การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ถูกละเลยเพิกเฉยและบั่นทอนลดน้อยถอยลงไป ภายใต้สังคมและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ในขณะที่เด็กเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นบุคคลที่ต้องการการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง เป็นบุคคลคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างรวดเร็วเพื่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบและพฤติกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น สถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง คือ บรรทัดฐานและจุดเริ่มต้นของการสร้างค่านิยม และรากฐานของการปลูกจิตสำนึกให้เด็ก (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2541 : 203) ซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้กับปัจเจกชนทุกคนมีค่านิยมอันดีงาม การพัฒนาประเทศต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพประกอบด้วย ความสมบูรณ์ทางร่างกาย สติปัญญา ความรู้และจิตใจ (สมพร เทพสิทธิ์, 2541 : 68) จึงจำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือในการพัฒนาทั้งครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่จะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ให้เด็กทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมที่เพียงพอ สำหรับการดำรงชีวิตเป็นรากฐานของการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีของสังคม และประเทศชาติในอนาคต (เสาวนีย์ เทพหัตถิ, 2534 : 10) การขาดแคลนทางสังคมหรือศาสนา ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดี และนำไปสู่การปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย และควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก (งามตา วนิทานนท์, 2536 : 3)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดภารกิจ 6 ด้านของวัด ได้แก่ ภารกิจด้านการปกครอง ภารกิจด้านการศาสนศึกษา ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ภารกิจด้านการสาธารณูปการ และ

ภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอบรมให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรมเป็นภารกิจหลักในงานด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็น โครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ลักษณะโครงการที่ปฏิบัติสืบเนื่อง เช่น หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน การอบรมครูจริยศึกษาในโรงเรียน การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ งานพระจริยนิเทศ และงานพระธรรมทูต เป็นต้น ส่วนลักษณะโครงการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลตามศักยภาพของวัด คือ โครงการที่วัดจัดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล หรือของกระทรวงศึกษาธิการ และตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจลานกีฬา โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 23-24)

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กในลักษณะการอบรมในช่วงระยะเวลาสั้นจัดเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบัน แต่ละวัดต่างก็มีแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นของตนเอง ทั้งนี้การจัดการอบรมอาจจัดขึ้นในวัดหรือโรงเรียนก็ได้ตามแต่ความสะดวก วัดบุญประดิษฐ์ ก็มีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กเช่นเดียวกัน

จากการที่ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กเข้าไปอบรมให้แก่เด็กในชุมชน หมู่ 4 บ้านหนองแกขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเลย เมื่อผู้วิจัยได้นำการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กเข้าไปในชุมชน ทำให้ต้องการทราบถึงประสิทธิผลว่าเด็กที่เข้ารับการอบรมนั้นก่อนเข้าอบรมมีความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร และเมื่อผ่านการอบรมแล้วจะมีความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นไปตามที่อบรมเป็นอย่างไร จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยถึงประสิทธิผลของเด็กที่เข้ารับการอบรมอันจะนำไปสู่การอบรมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็กในชุมชนบ้านหนองแกขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลต่างของความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ไม่มีโรงเรียนและวัดในพื้นที่ชุมชน และมีเด็กที่เรียนอยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 อยู่จำนวน 24 คน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 24 คน

สมมติฐานการวิจัย

หลังเข้ารับการอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่อง ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 6 - 12 ปี กำลังศึกษาในรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยการจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดของวัดบุญประดิษฐ์ แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

ประสิทธิผล หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของเด็กบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กดีขึ้น
2. มีทักษะคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กดีขึ้น
3. มีการปฏิบัติในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กดีขึ้น

หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็กสามารถนำไปปฏิบัติได้เหมาะสมกับวัย อันได้แก่ หลักมารยาทชาวพุทธ และศาสนพิธี หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักกตัญญูกตเวที และสังคหวัตถุ

ความรู้ หมายถึง ความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กที่เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขนเคยทราบและได้รับการอบรมแนะนำ บอกให้ทราบจากบุคคลต่างๆ

ทัศนคติ หมายถึง ความเชื่อต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กตามที่เด็กมีความรู้

การปฏิบัติ หมายถึง การยอมรับนำหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

หลักมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี หมายถึง ระเบียบปฏิบัติและพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธควรยึดปฏิบัติให้ถูกต้อง

หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หมายถึง หลักธรรมคู่สำหรับปลูกฝังจิตใจเกี่ยวกับการอยู่ ร่วมกันในสังคม เบญจศีลสอนไม่ให้ทำชั่วในสิ่งต่างๆ เบญจธรรมสอนให้ปฏิบัติต่อผู้อื่นในทาง ตรงกันข้าม

หลักกตัญญูกตเวที หมายถึง หลักคำสอนให้รู้จักบุญคุณที่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณอื่น ได้กระทำต่อเด็ก แล้วเด็กควรตอบแทนท่านเหล่านั้น

หลักสังคหวัตถุ หมายถึง หลักคำสอนเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แนบ แน่นขึ้นอันได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตตจริยา และสมานัตตตา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติทางด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก ของเด็ก ในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

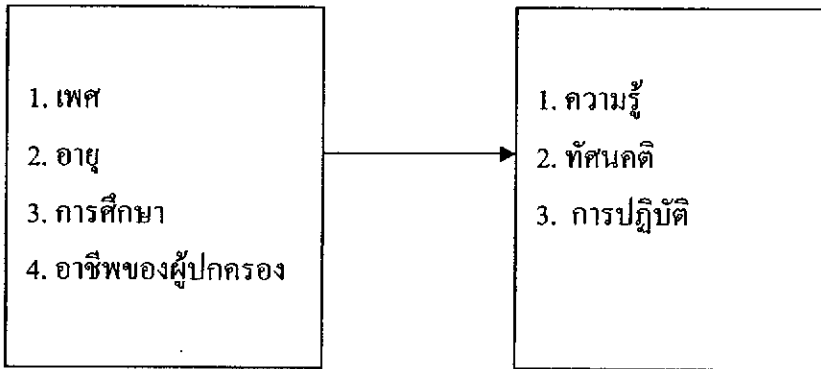
2. ทราบความแตกต่างในด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ของเด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ก่อนเข้ารับ การอบรมและหลังเข้ารับการอบรม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการปรับเนื้อหาและวิธีการสอน เด็กกลุ่มนี้ต่อไป

กรอบความคิดในการทำวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการทราบและแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบความคิดในการทำวิจัยไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 กรอบความคิดในการทำวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาค้นคว้า ทบทวนเอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

- 1.1 ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.2 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรม
- 1.4 สาเหตุที่เป็นปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม
- 1.5 หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
- 1.6 องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.7 ปัจจัยพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม
- 1.8 แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
 - 2.1.1 ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมของ เพียเจต์
 - 2.1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก
- 2.2 แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP)
- 2.3 การใช้แนวคิดเรื่อง ความรู้ ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) กับการวัดด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

4. หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

- 4.1 หลักคุณธรรมจริยธรรมในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษา
- 4.2 เหตุผลของการเลือกหลักคุณธรรมจริยธรรมลงในการอบรม
- 4.3 หลักคุณธรรมจริยธรรมที่เลือกลงในการอบรม
- 4.4 ตัวอย่างของหลักคุณธรรมจริยธรรมในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.5 ตัวอย่างคุณธรรมจริยธรรมในงานวิจัย จำแนกตามมิติที่ประเมิน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

1.1. ความหมายของคุณธรรม

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน (2530 : 190) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดีหรือหน้าที่อันพึงมีอยู่ในตัว

สมคิด ชื่นตระกูล (2537 : 82) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าคุณธรรม หมายถึง อุปนิสัยอันดีงามที่สะสมอยู่ในจิตใจซึ่งอุปนิสัยอันดีงามนี้ได้มาจากความพยายามที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามติดกันมาเป็นเวลานาน

เสถียร ชาวไทย (2536 : 7) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม คือ การกระทำ ความดี เป็นสิ่งที่ทำไปแล้วตนเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อนเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และสิ่งที่ทำไปเป็นประโยชน์ก่อคุณด้วยประการทั้งปวง

โกสินทร์ รังสียาพันธ์ (2530 : 20) กล่าวว่า คุณธรรมก่อให้เกิดคุณธรรมอื่น คือ เมื่อฝึกคุณธรรมใดคุณธรรมหนึ่งแล้วก็พลอยได้คุณธรรมอื่นๆ ไปด้วย แต่ถ้าปล่อยให้กิเลสอย่างหนึ่งเกาะกุม กิเลสอีกอย่างหนึ่งก็จะตามมาด้วยเช่นกัน

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ (2526 : 12) ได้กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของบุคคลซึ่งทำให้ผู้มียุคุณธรรมรู้จักแสวงหาคุณงามความดีและทำให้เขาได้บรรลุถึงจุดหมายอันดีเลิศทั้งในด้านความประพฤติทั่วไปหรือขอบเขตที่จำกัดแห่งความประพฤติ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 387) ได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีความงาม ความซื่อสัตย์ ความพอดี ความอดทน ขยันหมั่นเพียร

จากความหมายของคุณธรรมดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ในการแสดงออกทั้งกาย วาจาใจ ของแต่ละบุคคล ซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย ซึ่งอาจส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

1.2 ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 217) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อพึงปฏิบัติ ศีลธรรม กฏศีลธรรม

โรม สุรเสน (2534 : 1) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นการประพฤติหรือปฏิบัติธรรมซึ่ง ได้แก่ การเว้นความชั่ว ทำความดี และทำใจให้สงบใส

สมเด็จพระมือง (2542 : 51) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรมหรือธรรมจริยา หมายถึงการประพฤติปฏิบัติที่ตั้งอยู่ในคุณงามความดี โดยเฉพาะในสังคมไทยเรายึดมั่นในคุณงามความดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 44) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคม การที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมจะต้องประกอบกันทั้ง ความรู้สึกทางจิตใจ และการปฏิบัติทางกายอันสอดคล้องกับความรู้สึกทางจิต

ชัยพร วิชาวุธ (2531 : 6) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง หลักเกณฑ์การตัดสินใจ ความถูกต้องของพฤติกรรม หลักเกณฑ์การประเมินผลดี ผลเสียของพฤติกรรม และปฏิกริยาต่อพฤติกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางบวกหรือพฤติกรรมทางลบ

จริยธรรมนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ถ้าคนในสังคมใดมีจริยธรรมสูงสังคมนั้นจะมีแต่ความเจริญ ผู้ที่มีจริยธรรมสูงจะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าอันพึงประสงค์ (กรมวิชาการ. 2541 :43)

พระธรรมญาณมุนี (2531 : 103) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติตนการดำเนินตนที่มีความเหมาะสมแก่ภาวะฐานะกาลเทศะ และเหตุการณ์ปัจจุบัน

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกถึงความดีงามทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคม และต่อการพัฒนาประเทศชาติ

2. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

2.1 ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมเป็นพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออกของคนเราจากภายใน จัดในสิ่งที่ดีเพื่อจะแสดงออก ทางกาย วาจา หรือจิตใจ มีนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของคุณธรรมไว้ดังนี้

วีระ บำรุงรักษ์ (2527 : 13) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นพื้นฐานการแสดงออกของการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น อนึ่งคุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรมและเป็นแก่นของค่านิยม

โกสินทร์ รังสียาพันธ์ (2530 : 20) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามที่ควรปลูกฝังและดำรงไว้ คุณธรรมก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ คือ เมื่อฝึกคุณธรรมใดคุณธรรมหนึ่งแล้วก็พลอยได้คุณธรรมอื่นๆ ไปด้วยแต่ถ้าปล่อยให้อีกเลศหนึ่งเกาะกุมก็เลศอีกหลายอย่างก็จะเกิดตามมาด้วยเช่นกัน คุณธรรมยังเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ผู้สนใจพัฒนาบุคลิกภาพจะต้องสนใจฝึกฝนคุณธรรมให้มั่นคง

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม ส่งผลสู่การนำไปปฏิบัติที่ถูกต้อง ตลอดจนทำให้เกิดความสุขความพึงพอใจให้กับตนเองและทำให้เกิดสันติสุขต่อสังคม ซึ่งคุณธรรมสามารถที่จะปลูกฝังกันได้ เมื่อบุคคลเกิดคุณธรรมอย่างหนึ่งก็จะส่งผลให้เกิดคุณธรรมด้านอื่นๆ ตามมา

2.2 ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขถ้าคนในสังคมใดมีจริยธรรมสูง สังคมนั้นจะมีแต่ความเจริญ ผู้มีจริยธรรมสูงจะประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีและบรรลุดังสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์ (กรมวิชาการ, 2541 : 43)

3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรม

จากความหมายซึ่งได้มีนักการศึกษา นักปราชญ์ นักศาสนา ได้ให้คำจำกัดความว่าคุณธรรม จริยธรรมไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่ก็สามารถเห็นความแตกต่างกันบ้าง จริยธรรมเป็นคำที่แสดงสื่อถึงคุณภาพจิตใจคน เป็นเรื่องที่อยู่ภายในใจคนส่วนคุณธรรมเป็นคำที่สื่อแสดงถึงคุณภาพของจิตใจเช่นเดียวกับจริยธรรมแต่ขณะเดียวกันก็สื่อแสดงถึงความมีตัวตนของมันเองด้วย จริยธรรมมีความหมายที่ใช้หนักไปทางความประพฤติที่ดีงาม หรือถูกต้องกับมดีของสังคมมากกว่า ส่วนคุณธรรมเน้นเรื่องภายในจิตใจอย่างแท้จริง (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2521 : 55) ค่านิยมเป็นความคิดเห็นในเรื่องความดี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติของคนและมีเกณฑ์ในการตัดสินความดีด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เนื่องจากความหมายของคำเหล่านี้มีความใกล้เคียงกันมากจนบางครั้งจะเรียกค่านิยมที่เป็นเรื่องความประพฤติในสิ่งที่ควรปฏิบัติในชื่อของคุณธรรม จริยธรรมไปเลยก็มี (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2532 : 2) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของคุณธรรมจริยธรรมมีความหมายเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ในเรื่องความดี ความประพฤติปฏิบัติเป็นจริยธรรม โดยมีเกณฑ์ตัดสินที่มีความแน่นอนเชื่อถือได้ คือ คุณธรรมจริยธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่คุณธรรมค่อนข้างมีความคงตัวและเป็นสิ่งบอกถึงคุณภาพของจิตใจ

4. สาเหตุที่เป็นปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม

แผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 21) ได้กล่าวถึงปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษา ขาดระเบียบวินัย และย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย ก่อการทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษทั้งยังขาดการเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์เท่าที่ควร

2. ปัญหาเกี่ยวเนื่องกับตัวครู ครูที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการสอนจริยศึกษามีน้อยมากและมีอัตราส่วนไม่สมดุลกับนักเรียนอีกทั้งขาดเทคนิคในการสอนหรือถ่ายทอดวิชา

ไปสู่ นักเรียน นักศึกษาจึงทำให้การจัดกิจกรรมจริยศึกษาในสถานศึกษาไม่ก้าวหน้าและบางครั้งครู อาจารย์ก็เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก

3. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยศึกษายังมีน้อยบางครั้งผู้ปกครองนักเรียนก็มีส่วนส่งเสริมเด็กของตนในทางที่ผิด

4. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีประกอบกับสื่อมวลชนมักเผยแพร่ข่าวคราวที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมและมีแหล่งอบายมุขมากมาย ซึ่งรัฐไม่มีมาตรการครอบคลุมที่ดีพอ จึงเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนในวัยนี้ลอกเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีทำให้เกิดค่านิยมที่ผิดพลาดแก่เด็ก

5. ปัญหาด้านการบริหารงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการส่งเสริมจริยศึกษาในโรงเรียน ยังไม่เป็นไปในเอกภาพเดียวกันและขาดความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจังในด้านส่งเสริมจริยศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษาก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การจัดจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

6. การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมจริยศึกษา ครู-อาจารย์ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่างๆ ของโรงเรียนไม่ตรงกัน

7. ปัญหาเรื่องหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอนและเวลาในการฝึกอบรมจริยศึกษาให้แก่เด็ก นอกจากนั้นสาระสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรกหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัยของเด็กระดับมัธยมศึกษา

สรุปได้ว่า ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนสามารถเกิดมาได้จากหลายสาเหตุ ดังนั้นโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนต้องพยายามค้นหาสาเหตุ ร่วมกันแก้ไขปัญหาค้นหาจุด ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อีกทั้งการพัฒนาหลักสูตรในกระบวนการเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กในระดับมัธยมศึกษา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

5 หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

งานปกครองนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างเป็นสุข ทั้งนี้ อาจอธิบายได้ว่า บทบาทหน้าที่ของฝ่ายปกครองคือการดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนตามความคาดหวังของหลักสูตร คือ เป็นผู้ที่ดีคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ส่งผลให้นักเรียนเป็นคนดี เก่ง

และมีความสุข โดยใช้หลักการ กระบวนการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนเสริม

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2535 : 47) ได้ใช้หลักการ กระบวนการการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนจะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการความรู้
2. ทุ่่งงาน / โครงการภายในโรงเรียนสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้
3. บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแบบอย่างที่ดี เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. การร่วมคิด ร่วมทำของบุคลากรทุกฝ่าย ช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้ผล
5. การที่นักเรียนได้คิด ปฏิบัติ และมีความรู้สึกรังพึงพอใจในงานกิจกรรม และเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาลักษณะนิสัยและคุณธรรมของตนเอง
6. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควรคำนึงถึงหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต้องทำอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนา
- 8) การติดตามและประเมินผลต้องทำอย่างเป็นระบบ ทั้งจากผู้อื่นและโดยตนเอง

6 องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม

องค์ประกอบของจริยธรรมมี 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิดหรือทางปัญญา (Cognition) เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมและเป็นส่วนหนึ่งที่จะประเมินหรือตัดสินว่าพฤติกรรมใดดีที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ มโนทัศน์อื่นๆ ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Believe) การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition)
2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่า มีความพอใจหรือไม่ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral feeling) ทัศนคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) และเป็นปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral Reaction)
3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม และเป็นพฤติกรรมที่ตัดสินได้ว่าดีไม่ดี ถูกไม่ถูกควรหรือไม่ควร มโนทัศน์อื่นๆ ที่ใช้เรียกองค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ ความประพฤติกทางจริยธรรม (Moral

Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior) (พิบูลย์ กระแสสุข, 2541 : 11-13)

คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ คือ ความรู้ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องด้วยความคิด
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับ นำจริยธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ เชื่อว่า อิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำ พฤติกรรมแบบใดจะเกิดขึ้นกับอิทธิพลของส่วนประกอบสำคัญดังกล่าว (สมบุญธรรม ศาสดา ชีวิน และคณะ, 2526 : 17)

7. ปัจจัยพื้นฐานทางคุณธรรมจริยธรรม

เพ็ญแข ประจันปัจฉิม (2538 : 56 - 57) พื้นฐานพฤติกรรมด้านนี้มุ่งไปที่ความเหมาะสมของพฤติกรรมในการแสดงออก จริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม ไปในทางที่สังคมโดยส่วนรวมยอมรับ

จริยธรรมแบ่งเป็น 4 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของคนนั้น ถือการกระทำชนิดใดดีควรกระทำและกระทำชนิดใดเลว ควรควรงเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด
2. ทักษะเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใด ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น ซึ่งหมายถึงสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมนิยมชมชอบหรือให้การสนับสนุนในสังคมนั้น ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น มีความหมายกว้างขวางกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลเพราะทักษะคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ ด้วย
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้ จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคลซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าอะไรเป็นสาเหตุให้บุคคลเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอันใดอันหนึ่ง
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือควรงเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมใน

ส่วนที่เป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและให้การสนับสนุนได้แก่ การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวมและการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกประการหนึ่ง ได้แก่ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่เข้าวนใจ หรือในลักษณะที่ยั่วให้บุคคลกระทำผิด กฎเกณฑ์ เช่น โกง หรือกล่าวเท็จ เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับต้นกำเนิดของจริยธรรม มีอยู่ 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้มาจากความคิดของนักสังคมวิทยา ผู้เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่างๆ กัน ตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในกลุ่มใดในสังคม ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า เด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิดด้วยกระบวนการเทียบเคียง กล่าวคือ เด็กจะเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ตนรัก เช่น พ่อแม่ พี่น้องและเพื่อน การเลียนแบบนี้ก็คือเด็กเลียนแบบความคิด ความเชื่อ การกระทำและพฤติกรรมของพ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน จนในที่สุดจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตน

2. ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม โดยที่จริยธรรมของเด็กเจริญขึ้นตามความสามารถของการเรียนรู้ สติปัญญา และอารมณ์ของเด็ก ซึ่งหมายถึงว่า เมื่อความสามารถทางสติปัญญาของเด็กเพิ่มขึ้น โดยเด็กมีอายุมากขึ้น เด็กสามารถเรียนรู้มากขึ้น จริยธรรมของเด็กก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ตามทฤษฎีนี้บุคคลเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น การเลียนแบบนี้เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น แล้วต่อมาผู้สังเกตนั้นได้กระทำพฤติกรรมนั้นบ้าง การกระทำตามผู้อื่นนั้นอาจเกิดจากเหตุหลายประการ เช่น การเลียนแบบผู้ที่ตนเองรักใคร่ชื่นชอบ เชื่อว่า เกิดจากการที่บุคคลต้องการที่จะได้รับความพึงพอใจ เหมือนกับว่าได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่ตนเองรักใคร่ในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น เด็กกระทำพฤติกรรมเดียวกับพ่อแม่เคยทำถึงแม้ว่าพ่อแม่จะไม่อยู่ในขณะนั้น

จากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบและทฤษฎีของจริยธรรมทำให้ทราบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของคน เกิดจากองค์ประกอบเป็นปัจจัยหลายประการผลักดันให้แสดงออก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใดจะมีอิทธิพลมากกว่าในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำ

8. แนวคิดการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต) (อ้างถึงใน สุทธิพงษ์ ไชยเทพ, 2539 : 20 – 25) ได้กล่าวถึงเหตุผลทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. จริยศึกษาเพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนา หมายถึงจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีสันติสุข และจริยศึกษาก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่ดำรงอยู่อย่างมีจริยธรรม ข้อนี้เป็นหลักความจริงที่รู้กันอยู่เป็นปกติธรรมดาอยู่แล้ว

โดยเฉพาะในยุคสมัยนี้ได้มีเสียงร่ำร้องแสดงความห่วงกังวลกันมากกว่า สังคมมีสภาพเสื่อมโทรมทางจิตใจ ผู้คนห่างเหินจากศีลธรรม จำเป็นจะต้องเร่งรัดการสร้างเสริมจริยธรรมและการพัฒนาจิตใจ จริยศึกษาควรได้รับการเน้นหนักเป็นพิเศษ ยิ่งกว่านั้นสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้า ในวิถีทางของการพัฒนาอุตสาหกรรม อย่างที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ยังทำให้มีความต้องการจริยธรรม และต้องเร่งรัดจริยศึกษาชนิดที่เตรียมรับมือไว้ให้พร้อมมากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากสัญญาอันภัยในสังคมไทยของเราเองที่ปรากฏชัดอยู่แล้ว สภาพความเจริญแบบรุ่งเรืองด้วยปัญหาในประเทศที่นำหน้า ซึ่งเรียกกันว่ามีการพัฒนาแล้วในระดับสูงสุด ก็เป็นตัวอย่งให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา เวลานี้ซึ่งกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจและขาดแคลนศีลธรรมอย่างหนักหน่วง จนมีเสียงเรียกร้องทั่วไปอย่างที่สุดกันมากมายในวงการการศึกษาอเมริกันว่าในปัจจุบันสังคม (อเมริกัน) ตั้งความคาดหวังจากโรงเรียนให้อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนมากกว่ายุคสมัยใดในกาลก่อน ในแผ่นดิน (อเมริกา) นี้ กำลังมีภาวะหิวศีลธรรม

ถ้าเรายังปรารถนาความเจริญในวิถีทางของการพัฒนาอุตสาหกรรม เราก็ควรจะเข้าถึงความเจริญนั้นในสภาพที่ดีกว่าและมีปัญหาน้อยกว่าประเทศที่พัฒนาไปก่อน ด้วยการจัดการศึกษา โดยเฉพาะจริยศึกษาที่ป้องกันปัญหาและพัฒนาคนได้ตรงจุดตรงเป้า จึงจะนับได้ว่าเป็นมนุษย์ที่ฉลาดรู้จักใช้บทเรียนของคนข้างหน้าให้เป็นประโยชน์ มิใช่เป็นเพียงผู้เดินที่หรือเดินเช่อ ได้ตามเขาเชื่องๆ

การที่เราเดินตามซ้ารอยประเทศพัฒนาแล้ว แม้แต่ในเรื่องที่เขาได้คิดพลาดไปแล้วไม่สามารถเข้าถึงความเจริญอย่างเขาในภาวะที่ดีกว่าเขา (หรืออาจจะถึงในภาวะที่โทรมยิ่งกว่าเขา สาเหตุสำคัญก็เพราะการไม่รู้จักเก็บรวบรวม ศึกษา และเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ความเจริญของเขาอย่างเพียงพอ ขาดสติ ที่จะทำให้มองรอบด้านด้วยความรู้เท่าทัน หลงชื่นชมมองความเจริญเพียงด้านเดียว จนทำให้สูญเสียอิสรภาพทางปัญญาได้แต่คอยพึ่งพาไม่เป็นตัวของตัวเอง

2. ระบบจริยธรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานเดิมของสังคมไทย หมายถึง พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งแห่งคำสอนและระบบจริยธรรมที่ซึมซาบแผ่ไปทั่วและหยั่งรากฝังลึกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทย แม้ว่าปัจจุบันในระดับพื้นผิว จะมองเห็นว่าผู้คนห่างเหินจากหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา ก็ยังสืบทอดอยู่แน่นหนา ในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย

การสอนจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา หรือการนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในการสอนจริยศึกษา เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรมและพื้นเพทางจิตใจของคนไทย เป็นจริยธรรมที่กลมกลืนบนพื้นฐานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำงานได้ง่ายฉับไวกว่าและเบาแรงกว่าการกระทำด้วยวิธีอย่างอื่น จึงไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในทางจริยธรรม

ในทางตรงข้าม การนำระบบจริยธรรมอย่างอื่นเข้ามาใช้ในการศึกษาของชาตินอกจากจะต้องหนักแรงเหนือขบปัญหา ในการคิดหาหรือจัดตั้งระบบจริยธรรมนั้นขึ้น โดยใช้เหตุและโดยไมจำเป็นแล้ว ยังจะทำให้เกิดปัญหาสำคัญอย่างยิ่งตามมา คือสภาพต่อไม่ติดกับพื้นฐานเดิม เนื่องจากความไม่สืบทอดต่อเนื่องในทางวัฒนธรรม ดังที่เป็นปัญหาเด่นทั่วไปในการพัฒนาสังคมไทยด้านต่างๆ อยู่แล้ว ซึ่งไม่ควรจะมาเพิ่มปัญหาอย่างนั้นขึ้นในด้านการพัฒนาจริยธรรมนี้อีก การกระทำเช่นนั้น จะนำไปสู่ความแตกแยกขัดแย้งทางจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่ความไม่สัมฤทธิ์ผลของการสอนจริยธรรมในที่สุด

หากเห็นว่าจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา มีข้อเสียหาย ก่อผลร้ายแก่ชีวิตและสังคมไทยจึงไม่ควรนำพระพุทธศาสนาไปใช้สอนจริยธรรม และควรยกเลิกการสอนศีลธรรมตามหลักพุทธศาสนาออกจากจริยศึกษา ถ้าเห็นว่าเป็นอย่างนั้น ก็ควรยกเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาถกเถียงกันให้มองเห็นโทษหรือผลร้ายนั้นอย่างชัดเจน จากนั้นก็จะต้องกำหนดวิธีการและวางมาตรการที่หนักแน่นจริงจัง ในการที่จะกวาดล้างระบบจริยธรรมของพระพุทธศาสนาออกจากรากฐานทางวัฒนธรรมไทย มิฉะนั้น การจัดสอนจริยธรรมอย่างใหม่ อาจจะกลายเป็นการจับกันทำในท่ามกลางสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคม ที่ไม่สอดคล้องและไม่รู้ตระหนักที่จะร่วมมือได้งานปลูกฝัง จริยธรรมก็จะดำเนินไปอย่างพร่ำมั่วสับสน ซึ่งนอกจากจะไม่สำเร็จผลแล้ว ยังจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่ามีผลดี

3. ชาวพุทธควรมีสติธิเรียนจริยศึกษาแบบพุทธ หมายถึง การปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินไปอย่างมีกระบวนการและเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งสังฆกรรมที่รองรับเป็นพื้นฐานการที่สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนาและนับถือสืบต่อกันมา ก็เพราะมีความเชื่อในพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ที่ได้ทรงค้นพบสังฆกรรมและทรงสั่งสอนระบบจริยธรรม ที่ถูกต้องจริงแท้ตรงตามสังฆกรรมนั้น จึงเห็นชอบและพอใจที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม หรือระบบการปลูกฝังจริยธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้เป็นระบบชีวิตทางศีลธรรมของตน

พูดนัยหนึ่งว่า ชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาก็คือเชื่อในระบบจริยศึกษาแบบพุทธดังนั้น ชาวพุทธจึงควรและมีสิทธิที่จะเรียนจริยธรรม ด้วยจริยศึกษาแบบพุทธ การปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องนี้คือช่วยกันค้นหาให้พบและจัดจริยศึกษาแบบพุทธให้แก่ผู้เรียนที่เป็นพุทธศาสนิกชนการนำเอ

จริยธรรมสากลมาให้แก่นักเรียนที่เป็นพุทธศาสนิกชนเรียนมองในแง่หนึ่งก็เหมือนกับการบังคับหรือใช้กลวิธีชักจูงให้นักเรียนที่เป็นพุทธศาสนิกชนเปลี่ยนศาสนาจากพุทธศาสนามานับถือศาสนาที่เรียกว่าจริยธรรมสากลแทน อาจจะกลายเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของชาวพุทธเหล่านั้นได้ เมื่อจัดไปแทนที่จะได้ผลดี ก็จะกลายเป็นเสียทั้งคู่ไม่ได้ผลเลยทั้งสองทาง

จริยธรรมที่นักวิชาการจัดรูปหรือค้นคว้าหาใหม่จะเรียกว่าจริยธรรมสากลหรืออะไรก็ตามอาจจะเกิดขึ้นหรือได้มาเพียงจากการมาพบปะถกเถียงกัน ในการประชุมเพียงบางครั้งบางคราว ชั่วโมงสั้นๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิที่จับเลือกเอาหัวข้อจริยธรรมจากผลงานของนักปราชญ์และพระศาสดาต่างๆ มาลงรายการเป็นบัญชีไว้ หรือเอามาผสมผสานกัน โดยที่แต่ละท่านมิใช่เป็นผู้ที่ได้หยั่งรู้ธรรมและมีได้อุทิศตนให้แก่งานทางจริยธรรมอย่างเป็นชีวิตจิตใจ อาจจะกลายเป็นการตั้งระบบจริยธรรมใหม่หรือตั้งศาสนาใหม่ของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้น จริยธรรมอย่างนั้นจึงเสี่ยงต่อการที่จะเป็นจริยธรรมแบบเก็บเล็กผสมน้อย หรือสิ่งละอันพันละน้อยที่เกิดจากการเก็บเล็กผสมผสานโดยกลุ่มคนที่ไม่รู้จริงและไม่ได้คิดจริงจังทำจริงในเรื่องจริยธรรม ซึ่งนอกจากจะแปลกแยกจากระบบจริยธรรมที่มีอยู่ในรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยแล้ว ก็ไม่เป็นจริยธรรมที่เป็นระบบ ซึ่งจะ ทำให้มีการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นทางการ จึงน่าจะหวังความสัมฤทธิ์ผลได้ยาก

ถ้าสังคมไทยยอมรับจริยธรรมตามระบบที่พระพุทธศาสนาสอนไว้และพระพุทธศาสนาที่มีอยู่แล้ว เป็นสิ่งหาได้ง่ายในสังคมไทย การจัดหาจริยธรรมสากลเป็นเรื่องวุ่นวายที่จะต้องมาตั้งต้นกันใหม่ กลายเป็นการทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยาก จะทำไปเพื่อเหตุผลอันใด

4. เรียนพระพุทธศาสนาเพื่อมาร่วมอยู่และร่วมพัฒนาสังคมไทย หมายถึง การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับคนไทย คือ พระพุทธศาสนากลายเป็นเรื่องที่คุณคนไทยจะต้องรู้ ในฐานะที่เป็นสถาบันสังคมเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ใหญ่กว้างครอบคลุมเป็นเนื้อหาสาระสำคัญของวัฒนธรรมไทยและเป็นมรดกของชนชาติไทย เมื่อมองกว้างๆ อย่างนี้ การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนที่อยู่ในสังคมไทยควรจะต้องรู้อย่างหนึ่ง ในฐานะที่เป็นการเรียนรู้จักเรื่องราวของประเทศของตนหรือสิ่งที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมของตน เป็นสิ่งที่พลเมืองส่วนใหญ่ถึงประมาณร้อยละ 95 นับถือกันอยู่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันมีสถานที่คือวัดวาอาราม ตลอดจนถ้อยคำพูดจาภาษาสื่อสารก็จำกัดตายตัว ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่จะต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ถ้าคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบันก็คงต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาไทย

การจัดการศึกษาของไทยในความหมายหนึ่งก็คือการเตรียมคนไทยรุ่นใหม่ให้พร้อมที่จะมาอยู่ร่วมในสังคมไทย และมาช่วยพัฒนาสังคมไทย ถ้าจัดการศึกษาไม่ถูกต้อง ละเลยสิ่งที่คนไทยควรจะต้องรู้ทำให้เขาไม่รู้จักและปฏิบัติตัวไม่ถูก อันจะไม่เป็นผลดีทั้งแก่ชีวิตของตัวเองและแก่

สังคมไทย จึงน่าจะต้องยอมรับว่าการศึกษาในยุคปัจจุบันของไทยมีความผิดพลาดในส่วนนี้ซึ่งควรจะเร่งแก้ไข

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนจำเป็นต้องอาศัยหลักการที่หลากหลาย เช่นหลักการปลูกฝังจริยธรรม หลักการพัฒนานักเรียน หลักการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนจริยศึกษาและ หลักการจริยธรรมกับการพัฒนาประเทศ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1.1 ทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรมของ เพียเจต์

ทฤษฎี เพียเจต์ (อ้างถึงใน มาลินี จุฑะรพ, 2537 : 264) กล่าวว่าความเชื่อที่ว่า จริยธรรมเป็นเรื่องของลักษณะบางประการของบุคลิกภาพ (Ego Strength) ฉะนั้น การพัฒนาจริยธรรมเป็นเรื่องของ SuperegoStrength ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้มาตั้งแต่อายุ 2 – 3 ขวบ พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลมาจากการที่ตัวเด็กได้ร่วมคบหาสมาคมกับผู้อื่นมากกว่าที่จะเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาทางร่างกายและทางประสาทหรือเป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครู และ ผู้ใหญ่ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์ อธิบายว่า การฝึกหัดอบรมและระเบียบวินัยจากทางบ้านเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของเด็ก ที่เขาได้รับรู้ เด็กจะยอมรับเอาความเชื่อค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ได้ ก็ต่อเมื่อเขาได้เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นได้ใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้น ซึ่งเป็นผลที่เขาได้มีส่วนร่วมทางสังคมและได้แสดงบทบาท เด็กจะต้องสวมบทบาทของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตนจึงจะทำให้เขาเข้าใจผู้อื่นอย่างซนึคเอาใจเขามาสนใจเรา เด็กจะต้องฝึกหัดคิดพิจารณาไตร่ตรองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิหน้าที่ และการแลกเปลี่ยนกันและกันหยั่งถึงจิตใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

เพียเจต์ ยังกล่าวอีกว่า พัฒนาการรับรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของเด็กที่ได้ศึกษามี 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 คือ ระยะเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นระยะที่เด็กเรียนรู้จากการสัมผัสเคลื่อนไหวอย่างไม่มีจุดหมาย ไม่มีความสนใจ ตั้งใจในระยะเวลาอันยาวนาน การเคลื่อนไหวร่างกายเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งมาถึงการเคลื่อนไหวอย่างมีจุดหมาย ซึ่งในระยะนี้ เด็กยังไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ใดๆ ในการเล่น แต่เริ่มแสดงความพอใจในกิจกรรมที่ท่าเสมอ ทำซ้ำกัน

ระยะที่ 2 คือ ระหว่างอายุ 2 – 5 ขวบ ระยะนี้เด็กถือตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กชอบเล่นตามลำพังและอยู่ในระยะกำลังเลียนแบบและหัดพูด แม้ว่าจะเล่นกับเพื่อน แต่ก็อยู่ในลักษณะต่างคนต่างเล่น ไม่ได้ใช้กฎเกณฑ์ร่วมกัน เด็กยังไม่สามารถแยกความคิดของตนจากผู้อื่น ไม่สามารถนำความคิดของผู้อื่นมาพิจารณาเปรียบเทียบของคนเด็กถูกบังคับให้ยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบจาก

ภายนอกจากผู้ใหญ่และเด็กรู้สึกว่าคุณไม่เท่าเทียมกับผู้ใหญ่ อ่อนแอกว่าและไม่รู้ว่าตนมีความคิดแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร

ระยะที่ 3 คือ ช่วงอายุระหว่าง 6 – 8 ปี เป็นระยะที่เด็กมีความร่วมมือกัน เด็กวัยนี้ชอบเล่นกับผู้อื่น ความพอใจในการเล่น ไม่ใช่เพื่อความต้องการที่จะออกกำลังกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหวอย่างเดียวหรือไม่ใช่เพื่ออยู่ในโลกแห่งจินตนาการของตนเองตามลำพังแต่เพื่อความพอใจทางสังคมการตกลงแบ่งปันกันระหว่างเพื่อน ความจงรักภักดีต่อพวกพ้องและไม่ใช่เป็นการเล่นที่ต้องการเอาชนะเพียงอย่างเดียว ระยะนี้เด็กมองเห็นแล้วว่ากฎเป็นเพียงข้อตกลงซึ่งทุกคนต้องเคารพ

ระยะที่ 4 คือ ช่วงอายุระหว่าง 10 – 12 ปี ระยะนี้เด็กมีความเข้าใจในกฎดีขึ้น ชอบอภิปรายเพื่อหาข้อตกลงในหลักเกณฑ์ การเล่นเพื่อจะให้สนุกสนาน มีความสลับซับซ้อนกฎเป็นสิ่งที่เปลี่ยนได้และเห็นคุณค่าในการพิสูจน์

ฉะนั้นตามทัศนะของ เพียเจท์ การพัฒนาความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับกฎนี้เด็กในช่วงระยะที่ 3 เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พัฒนาการอายุระหว่าง 6 – 8 ปี ต้องมาจากการติดต่อสมาคมร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับเพื่อนฝูงกับบุคคลภายนอกในสังคมที่กว้างออกไป ซึ่งจะทำให้เด็กต้องคิดถึงเหตุผล ไม่เข้าข้างตนเอง เมื่อเข้าใจหลักการเปลี่ยนแปลงตอบแทนกัน จะทำให้เข้าใจหลักสัมพันธ์กับผู้อื่น และเด็กวัยนี้ชอบทดลอง พิสูจน์และขอคอบหา เป็นระยะที่เขากำลังพัฒนาสติปัญญาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องใช้กิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (อ้างถึงใน มาลินี จุฑะรพ, 2537 : 265) โคลเบอร์กเป็นนักจิตวิทยาปัญญานิยม ตามทฤษฎีของเขาถือว่า ความเจริญทางจิตใจของบุคคลนั้นมีส่วนสัมพันธ์อยู่มากกับความเจริญทางสติปัญญา เหตุผลและอารมณ์ ฉะนั้น การศึกษาให้เข้าใจถึงเหตุผลที่บุคคลใช้เป็นหลักในการตัดสินใจพิจารณาที่จะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมทำให้เราทราบระดับความเจริญทางจริยธรรมของบุคคลนั้น และอาจทำให้เราทราบระดับความเจริญทางจริยธรรมของบุคคลนั้น และอาจทำให้เราทราบ และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาในสถานการณ์แต่ละชนิดได้

โคลเบอร์กเชื่อว่าจริยธรรมมิใช่สร้างเพียงภายใน 1 วัน คนจะดีได้ด้วยการสร้างเสริมและสะสมความรู้จากสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการอันยาวนานตามความสามารถของวุฒิภาวะเขาได้ศึกษาจริยธรรมด้วยวิธีการศึกษาระยะยาว คือ การศึกษาที่ใช้ช่วงเวลายาวนานในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ และการศึกษาด้วยวิธีภาคตัดขวาง คือเปรียบเทียบข้ามกลุ่มอายุของ

กลุ่มตัวอย่าง โคลเบอร์กได้สรุปโดยจัดระดับของพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับจะมี 2 ขั้นคือ

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)

ขั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง ตัดสินสิ่งใดดีหรือเลว โดยมีได้คำนึงถึงความสำคัญของการกระทำนั้นแต่จะตัดสินเพื่อหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษเชื่อฟังในสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกว่าจะถูกต้อง โดยไม่มีข้อสงสัย

ขั้นที่ 2 ความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ คือ การเลือกในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้นเริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนกับเด็กอื่น โดยเขาทำมาฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขา หรือเขาทบทหลังฉันฉันก็จะทบทหลังเขาบ้าง

2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level)

ขั้นที่ 3 มิตรภาพระหว่างบุคคลหรือการเป็นเด็กดี สิ่งที่ได้หมายถึงสิ่งนั้นทำให้ผู้อื่นพอใจ เป็นพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันทำตามกันเพราะเด็กวัยนี้ถือผู้บริหาร ทำตามกันเพราะเด็กวัยนี้ยังไม่เป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามความคิดของผู้อื่น

ขั้นที่ 4 กฎหมายและระเบียบ การรักษาระเบียบทางสังคม การแสดงความเคารพนับถือผู้มีอำนาจ และการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและคำสั่งของผู้มีอำนาจ

3. ระดับหลังกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level)

ขั้นที่ 5 ข้อตกลงทางสังคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Social Contract Iglvislative Orientation) ค่านิยมที่เป็นที่รองรับของสังคม ซึ่งรวมทั้งสิทธิส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ที่ทุกคนยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เน้นในเรื่องกฎและระเบียบของกระบวนการที่จะทำให้เกิดความสอดคล้องกัน ความคิดเห็นในแง่ของกฎหมายอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับเหตุผล หรือคุณค่าทางสังคมมากกว่าที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นขั้นที่เลือกกระทำโดยไม่ให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น และคนมากสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ สิ่งที่ดีหรือเลวขึ้นอยู่กับค่านิยมส่วนบุคคลด้วย

ขั้นที่ 6 หลักธรรมเป็นสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นสูงสุดของเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เป็นขั้นที่บุคคลนำความรู้สากลที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตนมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ เลือกกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความทุกข์สุขของสังคมส่วนรวมซึ่งแสดงถึงความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติของเขาจะเห็นได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมที่กล่าวมาแล้วในขั้นต้นๆ ของบุคคลจะเห็นแก่ตัวมากแล้วค่อยๆ ลดลงจนกระทั่ง บุคคลที่ไม่แก่ตัวเลยในระดับสูงสุด การที่บุคคลกระทำความดีละเว้นความชั่วนั้นสำหรับผู้มีจริยธรรมระดับต่ำสุดย่อมต้องการควบคุมลงโทษอย่างใกล้ชิดหรือปราศจากการควบคุมจาก

ภายนอกแล้วบุคคลเหล่านั้นจะขาดการยั้งคิดและไม่สามารถจะทนต่อสิ่งชั่วร้ายให้กระทำผิดได้ เท่ากับบุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นสูงกว่า ส่วนบุคคลในระดับเหนือกฎเกณฑ์ย่อมไม่ต้องการควบคุมจากสังคมแต่สามารถจะควบคุมตนเองได้ตามมาตรฐานสังคม

จากทฤษฎีทั้งสามจะเห็นความสอดคล้องกัน คือ ทฤษฎีของ เมอเรอร์ (Mowrer) (สมบูรณศาสตร์ยาชีวิน และคณะ, 2536 : 30) เป็นการวางพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง โดยเริ่มจากการเลี้ยงดูทารกจนเกิดความผูกพันและเด็กเกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เลี้ยงดูเด็กจะเรียนรู้และพัฒนาการกลายเป็นพลังในการควบคุมตนเองหรือเกิดเป็นสร้างคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง ส่วนทฤษฎีของโคลเบอร์กจะเชื่อว่าจริยธรรมนั้น มีการพัฒนาตามระดับวุฒิภาวะ เพราะจริยธรรมของมนุษย์นั้นจะเกิดกระบวนการไตร่ตรองทางสติปัญญา เมื่อมนุษย์พัฒนาเกิดการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้างของสติปัญญาเพิ่มพูนขึ้นจริยธรรมก็พัฒนาตามวุฒิภาวะ

2. แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP)

แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัว คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) พฤติกรรมหรือการกระทำ (Practice) ของผู้รับสาร อันอาจมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมการยอมรับของผู้รับสารนั้นๆ

แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เริ่มเป็นที่นิยมศึกษาในราวปี ค.ศ. 1950 โดยเป็นการศึกษาที่เน้นผลกระทบของการสื่อสารต่อตัวผู้รับสาร อันจะสะท้อนถึงพฤติกรรมการสื่อสาร โดยละเอียดของผู้รับสาร แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) ถูกนำมาใช้มากขึ้นในการปรับเปลี่ยนสังคมให้ทันสมัย โดยพยายามแสดงให้เห็นถึงการสื่อสารหรือสื่อมวลชนในฐานะตัวแปรต้นที่สามารถเป็นตัวนำการพัฒนาเข้าไปสู่ชุมชน แล้วอาศัยแนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เป็นตัวแปรตามในการวัดความสำเร็จของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา อันเนื่องมาจากการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้รับสารว่า ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้รับสารเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกหรือไม่ นอกจากนั้นยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ในลักษณะสายโซ่ที่เริ่มจากความรู้ไปสู่ทักษะ และกลายเป็นพฤติกรรมต่อไป แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) จึงกลายเป็นแนวทางที่นิยมในประเทศที่ต้องการพัฒนาจากความเป็นประเทศล้าหลังไปสู่ความทันสมัยดังเช่นประเทศในทวีปเอเชีย

แท้จริงแล้ว แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เป็นแนวคิดที่ใกล้เคียงกับการแพร่พันธุ์กรรม โดยมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีนักวิชาการหลายท่านที่มักเห็นว่าแนวคิดทั้งสองควบคู่กัน มิใช่แนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองแนวคิดต่างก็เป็นส่วนเสริมกันในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการสื่อสารในประเทศเกษตรกรรมหรือประเทศกำลังพัฒนา การที่ทฤษฎีทั้งสองไปด้วยกันได้ก็เพราะว่าการแพร่พันธุ์กรรมสามารถเป็นตัวแปรต้น ในขณะที่ แนวคิด

เรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เป็นตัวแปรตาม กล่าวคือ การแพร่พันธุ์วัฒนธรรมเน้นกลไกของการยอมรับสาร (นวัตกรรม) ของผู้รับสาร เมื่อรับสารแล้วจะเกิดผลกระทบอย่างไรต่อความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) จึงเป็นผลที่สามารถวัดได้จากการแพร่พันธุ์วัฒนธรรม (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร อ้างถึงใน เคนพันธุ ประวิชัย, 2543 : 42 - 43) ซึ่งสอดคล้องกับอรวรรณ ปิณฑน์โอวาท (2549 : 35) ที่กล่าวว่า แนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของ 3 ตัวแปรคือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (Practice) บางครั้งเรียกว่าแบบจำลอง KAP กระบวนการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจของแบบจำลองนี้ว่าเป็นการให้ความรู้แก่ผู้รับสาร เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติอันจะนำไปสู่พฤติกรรมหรือการปฏิบัติในที่สุด

ดังนั้นสรุปได้ว่า แบบทดลองหรือแนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) เป็นเครื่องมือในการวัดความสำเร็จของการสื่อสาร โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับสารนั้น ได้ความรู้ เกิดทัศนคติที่ดีต่อความรู้นั้น และนำไปปฏิบัติได้

2.1 ความรู้ (K : Knowledge)

ความรู้ในที่นี้เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า แล้วจัดระบบเป็น โครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง อย่างไรก็ตาม ความรู้ก็อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ต่อไป ผลกระทบที่มีต่อผู้รับสารเชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร อ้างถึงใน เคนพันธุ ประวิชัย, 2543 : 43) อีกนัยหนึ่ง ความรู้เป็นการรับรู้เบื้องต้น โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และผสมผสานกับความจำ โดยนิยามคือการได้ข้อมูลข้อเท็จจริง รูปแบบ วิธีการ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท (2549 : 35-36)

การประเมินผลด้านความรู้ หมายถึงการประเมินการเปลี่ยนแปลงความรู้เดิมในเนื้อหา และทักษะในการใช้เนื้อหาความรู้ ตามที่นักวิชาการซึ่งอุปถัมภ์และคณะได้แยกการประเมินระดับความรู้ไว้ 6 ระดับดังนี้

1. ระดับระลึกได้ (RECALL) หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติ กระบวนการและแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้ คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลจากความจำออกมาได้

2. ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (COMPREHENSION) หมายถึง บุคคลสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการเนื้อหาที่ได้รับ สามารถเขียนข้อความเหล่านั้นได้ด้วยถ้อยคำของตนเอง

สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายแปลความและเปรียบเทียบความคิดอื่นๆ หรือ คาคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้

3. ระดับของการนำไปใช้ (APPLICATION) สามารถนำเอาข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมไปปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

4. ระดับของการวิเคราะห์ (ANALYSIS) สามารถให้ความคิดในรูปของการนำความคิดมาแยกเป็นส่วน เป็นประเภท หรือการนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง

5. ระดับของการสังเคราะห์ (SYNTHESIS) คือ การนำเอาข้อมูล แนวความคิดมาประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่แตกต่างไปจากเดิม

6. ระดับของการประเมินผล (EVALUATION) คือความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์ การรวบรวมผล และวัดข้อมูลตามมาตรฐานเพื่อให้ตั้งข้อคิดตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง (อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2549 : 35-36)

2.2 ทักษะ (A : Attitude)

ทัศนคติ อาจมีคำเรียกมากกว่าหนึ่งคำ บ้างก็เรียกว่า เจตคติ (สุชาดา นิภานันท์, 2548 : 110), (มฤดี กองสำลี 2549 : 66)

วิเชียร วิทษอุดม (2549 : 33) สรุปลักษณะของทัศนคติไว้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่มิอยู่ภายใน ทัศนคติเป็นเรื่องของการจัดระเบียบของแนวความคิด ความเชื่อที่เกิดขึ้นมาจากภายในของแต่ละบุคคล

2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด ทัศนคติเป็นสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้และเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก และจะก่อตัวหลังจากที่ได้ประเมินสิ่งแวดล้อมภายใน ก็จะสร้างทัศนคติที่เกิดขึ้นในตัวเองและจะติดอยู่กับตัวบุคคลนั้นจนกว่าจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ขึ้นมาแทนที่ ก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปได้

3. ทัศนคติเป็นจะมีลักษณะมั่นคงถาวร หลังจากที่ทัศนคติได้ก่อตัวขึ้นมาในบุคคลนั้นแล้ว ก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้นได้ แม้จะได้รับตัวกระตุ้นที่ต่างกันไป ทั้งนี้เพราะทัศนคติที่ได้ก่อตัวขึ้นมา นั้น จะมีกระบวนการวิเคราะห์ ประเมิน และสรุปจัดระเบียบเป็นความเชื่อ การเปลี่ยนแปลง ก็ย่อมต้องใช้เวลาเพื่อปรับตามกระบวนการดังกล่าวด้วย ทัศนคติจะคงฝังติดแน่นอยู่กับตัวบุคคลนั้น และยากจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเขาได้ในทันทีทันใด ต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนานตามกระบวนการจัดระเบียบ ความเชื่อ กว่าจะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลนั้นได้

4. ทัศนคติจะอ้างถึงสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวของบุคคลที่เป็นตัวกระตุ้น ทัศนคติไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองจากภายใน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสและเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม มีการก่อผลขึ้นเป็นทัศนคติโดยอ้างถึงบุคคลและสิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่นๆ รอบตัว สิ่ง

ที่ใช้อ้างอิงเพื่อสร้างทัศนคติอาจเป็นตัวอย่างบุคคล กลุ่มคน สถาบัน สิ่งของ ค่านิยม เรื่องราวของสังคม หรือแม้แต่ความนึกคิดต่างๆ

สุชาดา นิภานันท์ (2548 : 110) กล่าวว่า เจตคติ (ทัศนคติ) หมายถึงระดับของความรู้สึก ชอบหรือไม่ชอบของบุคคลที่มีต่อวัตถุทางจิตวิทยา

มณฑลดี กองสำลี (2549 : 66) กล่าวว่า เจตคติ หรือทัศนคติ เป็นการประมวลข้อมูลแล้ว ประเมินด้วยใจลงความเห็นว่ามีความรู้สึกดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ถูก ชอบหรือไม่ชอบ มีอิทธิพลให้ แสดงพฤติกรรมออกมาตามที่ตัดสินใจว่าเป็นทางบวกหรือลบ

โดยสรุปแล้ว ทัศนคติ ก็คือ การที่ใจมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆภายนอก เกิดความต่องิ่ง นั้นทั้งในด้านบวกและด้านลบ เป็นปรากฏการณ์ภายในที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมากระตุ้นให้เกิด สามารถเปลี่ยนแปลงได้

2.3 การกระทำ (P : Practice)

แม้ว่าพฤติกรรมบางอย่างอาจเกิดขึ้นได้ตามลำพัง โดยมีได้มีพื้นฐานของพฤติกรรมนั้นมาก่อน แต่พฤติกรรมเหล่านั้นในแง่ภาพรวมทางสังคมก็มักเสื่อมสลายไปเร็วหรือไม่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานที่มาจาก KA ของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกัน ก็เนื่องจากการมี KA ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของ KA เกิดขึ้นได้ก็เพราะความแตกต่างอันเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อ และความแตกต่างกันในการแปลความสารที่ตนได้รับ จึงก่อนให้เกิดประสบการณ์ที่ต่างกันไป อันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร อ้างถึงใน เด่นพันธุ์ ประวิชัย. 2543 : 43) ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาดา นิภานันท์ (2548 : 114) ที่กล่าวว่า เจตคติดีมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรม ในทางจิตวิทยาพิจารณาว่า เจตคติของบุคคลเป็นสาเหตุให้บุคคลมีพฤติกรรมในวิถีทางที่แน่นอน เจตคติของบุคคลเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากเจตคติดีมีความเชื่อมโยงกับบุคลิกภาพ การรับรู้ และแรงจูงใจของบุคคล

การ โน้มน้าวพฤติกรรมการสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกชน คนข้างเคียง(กลุ่ม) จนถึงระดับสังคม (สถานการณ์) การ โน้มน้าวพฤติกรรมในทุกระดับของการสื่อสารสังคมอาจผ่านสื่อ โดยอาศัยวิธีการ เช่น

1. การปลุกเร้าอารมณ์ (emotional arousal) เพื่อให้เกิดความตื่นตัวในการติดตามไม่ว่าด้วยภาพหรือเสียง เช่น บรรยากาศในการประกาศรัฐประหาร
2. ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละ และความกรุณาปราณี หรือการยอมแพ้อาจโน้มน้าวผู้คนให้ยอมรับได้ เช่น คนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ก็เพราะเห็นว่าผู้สมัครนั้นถูกโจมตีจากผู้สมัครคนอื่น

3. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่งขึ้น เพื่อให้มาตรฐานนั้นปลูกศรัทธาและเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม เช่น วลีของการโฆษณาที่ว่า “เอกลักษณ์ของเอกบุรุษ”

4. การให้รางวัล (reward) เช่น การลด แลก แจก และแถม ในการโฆษณาเพื่อเป็นการจูงใจให้ซื้อสินค้าอื่น ๆ

ผลของการโน้มน้าวด้วยวิธีข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (activation)
2. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (deactivation)

ทั้งการกระตุ้นและการหยุดยั้ง เป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอื่นๆ ตามมา เช่น การตัดสินใจฉันทัดต่อประเด็นปัญหา การจัดหาทรัพยากรวิธีการดำเนินงาน และการสร้างพฤติกรรมเพื่อส่วนรวม

โดยสรุป แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ (KAP) เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้รับสาร อันเนื่องมาจากผู้รับสารนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมกับการสื่อสาร หากการส่งสารและการกระจายนวัตกรรม จำเป็นต้องผ่านการสื่อสารสังคมแล้ว สัมฤทธิ์ผลของการส่งสารและการกระจายนวัตกรรม ก็สามารถวัดได้จากการสำรวจความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ (KAP) ซึ่งมักนิยมกระทำเสมอ ดังเช่น กระประเมินนโยบายของรัฐบาล และการวิจัยโฆษณา เป็นต้น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร อ้างถึงใน เคนพันธุ์ ประวิชัย, 2543 : 44-45)

3. การให้แนวคิดเรื่อง ความรู้ ทักษะคิด การปฏิบัติ (KAP) กับการวัดด้านคุณธรรมจริยธรรม การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่เราอยู่ด้วยในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ทำให้มนุษย์เกิดเป็นตัวตน (Self) คือ ความรู้สึกที่ตนเป็นมนุษย์แตกต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ความประพฤติให้เหมาะสมกับวาระและโอกาสต่างๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การขัดเกลาจึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังสังคมอีกยุคหนึ่ง เป็นกระบวนการที่สมาชิกแรกเกิดถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบของสังคมที่เป็นระเบียบ เพื่อให้เรียนรู้บทบาทของสังคม (Social Roles) รวมตลอดถึงทักษะ (Skills) ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่และการบำบัดความต้องการของมนุษย์ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเราไม่อาจอาศัยลักษณะทางชีวภาพเท่านั้น แต่เรายังต้องอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยอาศัยตัวแทนช่วยขัดเกลา เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ ศาสนา สื่อมวลชน เป็นต้น

มีผู้ให้ความหมายของการขัดเกลาทางสังคมไว้ดังนี้ สุพัตรา สุภาพ (2537 : 38) ได้ให้ความหมายว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้ทางตรงและทางอ้อมก็ได้

“ทางตรง” เป็นการสอนหรือบอกกันโดยตรง เช่น พ่อแม่สอนลูก ครูสอนนักเรียน เพื่อนบอกเพื่อน ฯลฯ

“ทางอ้อม” เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตเลียนแบบ เช่น แม่พูดคำหยาบ ลูกก็จะพูดคำหยาบทั้ง ๆ ที่แม่ไม่ได้สอนลูกให้พูด หรือเราไปงานเลี้ยงอาหารแบบดินเนอร์ แล้วเราไม่รู้ว่าจะรับประทานอย่างไร หยิบอะไรก่อนอะไรหลัง เราก็อาศัยดูจากคนที่เขาทำถูกต้องเป็นแบบฉบับ เป็นต้น

การจัดেলাทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองด้วย

ดังนั้นกระบวนการจัดেলাทางสังคมจึงหมายถึง กระบวนการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ บทบาททางสังคมด้วยการสั่งสอนและการเป็นแบบอย่างด้านการทำความดีให้สังคมเพื่อการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมนั้นๆ

ตัวแทนการจัดেলাทางสังคม (Agencies of Socialization) (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2529 : 19) ที่มีส่วนในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของเยาวชนให้เป็นบุคคลที่สังคมต้องการเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไปได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนทางศาสนาและสื่อมวลชน

ครอบครัว เป็นกลุ่มสังคมขนาดเล็กที่ประกอบด้วยคนต่างเพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการสมรสและการสืบทอดสายโลหิต ครอบครัวยุคใหม่เป็นสถาบันสังคมที่เก่าแก่มืออยู่คู่กับสังคมมนุษย์ และจัดว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคม เป็นแหล่งสร้างความสัมพันธ์ของผู้นั้นในสังคมที่ก่อให้เกิดความผูกพันกัน สร้างบรรทัดฐานของสังคมทั้งในด้านการอยู่ร่วมกันและการทำมาหาเลี้ยงชีพ รวมทั้งสร้างสมาชิกใหม่เพื่อทดแทนสมาชิกเก่าทดแทนสมาชิกเดิมที่ตายจากไป อบรมให้เขาเหล่านั้นได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม ซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ต่อไป ครอบครัวยุคใหม่มีหน้าที่ในการรักษาสภาพของสังคมและสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ฉรรค์ เล็งประชา, 2541 : 36) การอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นหน้าที่หลักของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูจึงแตกต่างกันไปแต่ละสภาพของสังคม และการนับถือศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดেলাทางสังคม โดยมีแนวคิดที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องดังนี้

กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอายุระดับเดียวกัน โดยอาจรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อนธรรมดาจนถึงชมรม สมาคมที่ตนสนใจ เช่น เพื่อนร่วมชั้น ชมรมฟุตบอล เนตบอล สมาคมนักเรียนเก่า เป็นต้น กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อทัศนคติของวัยรุ่นเป็นอย่างมากยิ่งเพราะเด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะในด้านการแต่งกายหรือแบบของการแสดงออกเพื่อให้เพื่อน

ยอมรับคนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เช่น เพื่อนไว้ผมยาว ก็ยาวตามเพื่อน จะได้ไม่รู้สึกเซซหรือ ผิดแปลกไปจากกลุ่ม เพื่อนจึงสอนเด็กให้ทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการ หรือในทางตรงกันข้าม สอนเด็กให้ทำอะไรฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะวัยนี้ชอบลองดูว่าผู้ใหญ่จะเอาจริงแค่ไหน

โรงเรียน เปรียบเสมือนบ้านที่สองของเด็กในการที่จะได้รับความรู้ความคิดต่างๆ และ วิชาการต่างๆ อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในเรื่องการจัด กลางแก่เด็กตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสนพบปะสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน โรงเรียนจึงมีอิทธิพล และมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กเพราะสมัยใหม่มักจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลา ยาวนาน โดยเฉพาะลูกหลานของชนชั้นกลางและมั่งมีซึ่งนิยมให้ลูกหลานเล่าเรียนในระดับสูงขึ้นไป เรื่อยๆ เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต โรงเรียนมีโอกาสนหลอหลอมทัศนคตินิสัยใจคอของเด็กได้ไม่ยาก เนื่องจากเด็กต้องศึกษาเล่าเรียนหลายปีในระดับชั้นต่าง ๆ ทำให้เด็กได้รับคุณค่า และความรู้บางอย่าง ทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดกลางของโรงเรียนอาจจะออกมาในรูปแบบที่

1. ไม่ตรงกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กก็เลยสับสน ไม่ทราบว่าจะของใครถูกต้องกว่ากัน เช่น แม่ว่า อย่างครวว่าอีกอย่าง ครวว่าผิด แม่ว่าถูก ครวว่าไม่ดี แม่ว่าดี เป็นต้น

2. สอนในลักษณะที่เป็นทฤษฎีหรืออุดมคติจนเกินไป อาจจะไม่ตรงกับสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริง เช่น ทำดีได้ดี แต่เด็กเห็นว่าทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี เด็กอาจจะเสื่อมศรัทธาได้

กลุ่มอาชีพต่างๆ ในสังคมตั้งแต่ละกลุ่มอาชีพ จะมีคุณค่าหรือกฎระเบียบกฎเกณฑ์ไปตาม อาชีพของตนเอง เช่น ครูต้องสอนลูกศิษย์ด้วยความเมตตา นักสังคมสงเคราะห์ไม่เปิดเผยความลับ ของผู้มารับการสงเคราะห์ แพทย์รักษาคณไข้ด้วยจรรยาบรรณ ไม่เห็นแก่เงิน เป็นต้น แต่ละอาชีพจึง มีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป เช่น ตำรวจก็แตกต่างจากแพทย์ นางพยาบาลก็แตกต่างจากพ่อค้า ครู แตกต่างจากวิศวกร

ตัวแทนศาสนา เป็นตัวแทนที่ขัดกลางคนหรือแนะแนวทางให้คนยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็น เป้าหมายในการกระทำโดยเฉพาะศาสนาพุทธ ได้สอนให้คนเราไม่ต้องอยู่ในความประมาทเพราะ หลายสิ่งในโลกไม่มีความแน่นอนจึงต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรม และความ ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร ศาสนาจึงควรสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจงดงาม มีพฤติกรรมดีประกอบด้วย คุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสามารถระงับความตึงเครียดหรือ ขจัดความฟุ้งซ่านหรือทุกข์ได้ซึ่งเป็นตัวแทนทางศาสนาได้แก่ วัดอาราม พระนักบวช ผู้สอนศาสนา หรือผู้เผยแผ่ศาสนาพยายามที่จะช่วยขัดกลางให้ผู้อื่นได้เป็นไปตามครรลองที่มุ่งหมายไว้

แนวความคิดของศาสนาจึงเป็นพลังให้บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งต่างๆ คุณค่าหรือ ที่มาจากศาสนา จึงเป็นเสมือนเครื่องกลั่นกรองความรู้สึกรู้ใจของบุคคลโดยเฉพาะวัด มีอิทธิพลต่อ บุคคลไม่น้อยถ้าบุคคลใกล้ชิดวัดมากเท่าไร ก็จะได้รับเจตคติและแนวความคิดมากขึ้นเท่านั้น วัด

และพระสงฆ์จึงช่วยขัดเกลาแนวความประพฤติของบุคคล เช่นการกระทำที่บุคคลคิดว่าสิ่งใดถูกหรือผิด เกิดจากความเชื่อในศาสนาที่ยึดถือ และสิ่งนี้เองเป็นอิทธิพลทางจิตวิทยาซึ่งได้ช่วยสร้างบุคลิกภาพของบุคคล สำหรับบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิด ศาสนาก็ไม่มีอิทธิพลไม่น้อยเพราะหลักศีลธรรมหรือจริยธรรมของโลกมาจากศาสนา หลักจริยธรรมต่างๆ เหล่านี้ได้กลายเป็นหลักกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาทุกคนจึงต้องปฏิบัติตาม เป็นข้อห้ามที่ขั้วขังการกระทำของบุคคลสิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปขนบธรรมเนียมประเพณี มารยาท ฯลฯ ที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน

สื่อมวลชน มีหลายประเภท เช่นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นวนิยาย วรรณคดี เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลาสังคมแก่นมนุษย์ในด้านต่างๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อแบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญคือการให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการและผู้จัดทำ มีส่วนช่วยครอบครัวยุโรปเรียนในการขัดเกลาเด็ก เช่น หนังสือพิมพ์เสนอข่าวเด็กเรียนดี พ่อแม่อาจสั่งให้ลูกอ่านเพื่อเอาเป็นเยี่ยงอย่าง หรือครูปัจจุบันก็สั่งให้นักเรียนคัดข่าวดีเก็บมารายงานหน้าชั้น หรือติดบอร์ดหน้าห้องเรียน หรือกลุ่มเพื่อนเห็นแพชั่นแปลกๆใหม่ ๆ อาจจะลอกเรียนแบบไปก็ได้เพื่อให้เข้ากับสมัยนิยม อิทธิพลสื่อมวลชนนี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัวว่าได้สอนลูกมาให้รู้จักเหตุผลและผลหรือเลือกเพื่อนข่าวสารต่างๆ ได้แค่ไหนหรือขึ้นอยู่กับทัศนคติของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ตนได้รับ

งามตา วนิทานนท์ (2536 : 43-44) ได้อธิบายขั้นตอนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธประกอบด้วย

1. ขั้นสร้างความสนใจ และเปิดโอกาสให้ทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นของศาสนา เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล
2. ขั้นสร้างความเข้าใจในเนื้อหาของศาสนา ตามหลักการเรียนรู้ เมื่อบุคคลเกิดความสนใจในเนื้อหาของข่าวสารที่ส่งออกไปแล้ว จึงสามารถเข้าใจความหมายของเนื้อความนั้น ปริมาณการเข้าใจเนื้อความของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันไปได้มาก
3. ขั้นสร้างความยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม แม้จะมีความสนใจรับทราบและเข้าใจเนื้อหาเกิดขึ้นแล้ว การจูงใจให้เปลี่ยนแปลงจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความยอมรับของผู้รับสื่อ การเกิดการยอมรับขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจในภายหลัง

แต่ที่จริงแล้ว แนวคิดเรื่องความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติ (KAP) เป็นเครื่องมือในการวัดประสิทธิผล เนื่องจากการประเมินผลการเรียนรู้นั้น ตามกรอบแนวคิดของบลูม (อ้างถึงใน ศศิธร

ขันธิธรากร, 2551 : 131 – 134) ได้จำแนกลักษณะของการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน (domain) โดยได้กำหนดออกมาเป็น ความคาดหวังหรือผลของการเรียนรู้ที่ควรเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้แล้ว ดังนั้นความคาดหวังทั้งสามด้านนี้จึงมักใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของการเรียน ขอบข่ายเนื้อหา หรือความรู้ ตลอดจนการประเมินผลการเรียนได้ทั้งสิ้น องค์ประกอบทั้งสามด้านของการเรียนรู้นี้ได้แก่ 1) ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) 2) ด้านจิตพิสัย (affective domain) และ 3) ด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain)

ความจริงแล้วคำว่า ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ (KAP) ก็มาจาก CAP การจัดการเรียนการสอนและการประเมินตามสภาพจริงทั้งหลักสูตร 2533 และ 2544 ใช้หลักการเดียวกัน คือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงปฏิบัติจริง มีการวัดและประเมินผลทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย แต่การเรียกขาน อาจจะเปลี่ยนไป ในหลักสูตรใหม่ ให้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบองค์รวม คือให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ (Knowledge : K) มีทักษะกระบวนการ และผลผลิตจากการปฏิบัติงาน (Process and Product : P) และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribuit : A) เมื่อจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ ก็ให้มีการประเมิน ทั้งองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่ควบคู่กับการเรียนการสอน ซึ่งก็ไม่แตกต่างจากหลักสูตรเก่า ซึ่งให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ว่าหลักสูตรเก่า-ใหม่ เราจะเริ่มต้นด้วยการออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินผลที่ควบคู่การเรียนการสอน ถ้าเป็นหลักสูตรเก่า ก็นำจุดประสงค์การเรียนรู้ หลักสูตรใหม่ ก็นำผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มาวิเคราะห์ว่า จะมีการะงานอะไรให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ภาระงานนั้นจะต้องคำนึงถึงว่าเป็นภาระงานที่ให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เช่น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง : เขียนสารคดี ภาระงานที่ 1 สรุปลักษณะเขียนสารคดี (K) ภาระงานที่ 2 สรุปรูปแบบการเขียนสารคดี (K) ภาระงานที่ 3 เขียนสารคดี (P) ภาระงานที่ 4 มีความรับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย และมีมารยาทในการเขียน (A) เมื่อผู้เรียนปฏิบัติตามภาระงานดังกล่าวก็จะเกิดผลงาน/ชิ้นงาน/คุณลักษณะ ซึ่งคุณลักษณะนี้ นักเรียนจะแสดงออกให้เห็นขณะปฏิบัติงานตามภาระงาน (“เปรียบเทียบ CAP ในหลักสูตรเก่ากับ KAP ในหลักสูตรใหม่.” 2546, ออนไลน์)

การนำแนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติมาเก็บกรอกในการประเมินความรู้นี้ ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2548 : 95 - 97) ทำการศึกษาวิจัยเอกสาร เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีได้ ข้อสรุปว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยควรมี 3 มิติ คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านความคิดความเชื่อ และด้านการปฏิบัติตน

ด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเข้าใจหลัก และระเบียบการปกครองประเทศในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น 2) มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น 3) มีความรู้ ความเข้าใจในความเกี่ยวข้องกันของสถานภาพของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมในเชิงซ้อน 4) มีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในมิติ สัมพันธระหว่างรัฐกับประชาชน และการเมืองภาคประชาชนเข้าใจเรื่องของสิทธิ ชุมชน ทูตทางสังคมอันหลากหลาย 5) มีความรู้ความคิดเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศไทย 6) มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีสมัยใหม่ วิถีชีวิตอย่างใหม่ ตามควรแก่วิชาชีพของตน

ด้านความคิดเห็น/ทัศนคติ ได้แก่ 1) มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอันเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวม 2) มี ทัศนคติ ที่ ดีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร 3) เป็นผู้มีความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมือง 4) เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตและค่านิยมอย่างไทย 5) เห็นคุณค่าและผลุงความเป็นชาติร่วมกับผู้อื่น 6) มีความคิดเห็นที่ทันสมัย

ด้านการปฏิบัติตน ได้แก่ 1) ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย กฎศีลธรรม และกฎกติกาของชุมชนท้องถิ่นประเทศชาติ 2)ปฏิบัติตนตามหลักสิทธิ หน้าที่ ของพลเมือง 3) ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น 4) มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นเรื่องของการจรจร ไล่ความถูกต้อง ความ เป็นระเบียบ ความดี งามของสังคม

การนำแนวคิดเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ มาประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนี้ สมหวัง วิทัญญูยานนท์ (“พุทธวิธีการสอนแบบ KAP.” 2545, ออนไลน์) กล่าวว่า มีหลักในการสอน ดังนี้

สอนให้รู้ (Knowledge : K) หมายถึง การสอนที่ต้องอดทน จ้าใจจำใจ ไม่ใช่พูดครั้งเดียวจบ ต้องพูดซ้ำๆ ซากๆ จนกว่าเขาจะรู้เข้าใจ สอนให้รู้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าคริสต์ ู้อะไร สดคืออะไร

ทำให้ดู (Process : P) หมายถึง มีกิจกรรมลงมือปฏิบัติ โดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อาจารย์ฝึกกรรมฐานนั้น ไม่ใช่แค่บรรยายให้ฟัง ต้องพาลูกศิษย์นั่งปฏิบัติด้วย สอนสวดมนต์ก็ต้องสวดมนต์ด้วย

อยู่ให้เห็น (Attitude : A) หมายถึง เจตคติ ทำให้เกิดศรัทธา ด้วยความซาบซึ้งต่อตัวผู้สอน คนสอนไม่น่าเชื่อถือ ลูกศิษย์เขาไม่ศรัทธา เขาก็ไม่ฟัง สอนวิธีการเรียนเก่ง แต่คนสอนชอบซ่อมทุกปี อย่างนี้อยู่ให้เห็น ไม่ได้ ถ้าเราเรียนเก่ง สอนวิธีการเรียนเก่ง ก็น่าเชื่อถือ คนฟังเขาก็จะได้เรียนรู้สภาพจิตของคนเรียนเก่งเป็นอย่างไร เป็นคนมีสติ มีสมาธิดี

สรุปที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) แม้จะเป็นแนวคิดทางการสื่อสาร แต่จุดมุ่งหมายก็เพื่อเผยแพร่ความรู้ โดยหวังจะปลูกทัศนคติให้ตรงความรู้นั้น แล้วเกิดผลในเชิงปฏิบัติ ซึ่งเหมือนกับการเผยแพร่หลักคุณธรรมจริยธรรมเช่นเดียวกัน ที่วิธีการจะต้องให้ความรู้ในตัวคุณธรรมจริยธรรมเสียก่อน ให้เกิดทัศนคติในทางบวกต่อหลักคำสอนหรือหลักคุณธรรมจริยธรรมนั้น แล้วนำไปปฏิบัติ ดังนั้น งานวิจัยเรื่องสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กระยะสั้น 3 วัน 2 คืน จึงเลือกที่จะใช้แนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ (KAP) ในการวัดว่าเยาวชนที่เข้ารับการอบรมก่อนเข้ารับการอบรมมีความรู้ (Knowledge) มีทัศนคติ (Attitude) และได้ปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่ อย่างไร และเมื่อหลังจากเข้ารับการอบรมแล้ว มีความรู้ (Knowledge) มีทัศนคติ (Attitude) และได้ปฏิบัติ (Practice) ต่างจากก่อนอบรมหรือไม่ ซึ่งเหมือนกับการทดสอบนวัตกรรมของการสื่อสารนั่นเอง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10.” 2551, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สรุปได้ดังนี้

1. สถานะของประเทศด้านคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง ขณะเดียวกันวัฒนธรรมและระบบคุณค่าที่ดีงามของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอย ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบมาจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ปัจจุบันเว็บไซต์ลามกในประเทศไทยขยายตัวสูงขึ้น นอกจากนี้ สื่อสารมวลชนอื่นๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัว รวมทั้งปัญหาสุขภาพจิตและอาชญากรรมอื่นๆ

สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่ง

สอนและปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลานเริ่มเปราะบางลง เนื่องจากวิถีชีวิตปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น และมีครอบครัวมากกว่าร้อยละ ๔๐ ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากมายกว่า ๓ หมื่นแห่งทั่วประเทศและการประกอบกิจการทางศาสนาอยู่ลดลงอยู่ในวงแคบและในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชา ให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

2. วิสัยทัศน์และพันธกิจด้านคุณธรรมจริยธรรม

พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้คุณภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

4. เป้าหมาย

คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการจัดการองค์ความรู้

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึก
สาธารณะ โดย

1) ผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็ก
และเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ อุทิศตน
เพื่อส่วนรวม และมีบทบาทคุณแก่ ตักเตือน เฝ้าระวังความประพฤติอันชั่วหรือญาติ รวมทั้งสืบค้นคนดี
ในสังคม เชิดชูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกระดับ

2) ปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้คนทุก
วัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเรียนรู้ทำงานร่วมกันประสานประโยชน์ เช่น กิจกรรม
อาสาสมัครเพื่อสาธารณประโยชน์ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมลูกเสือและ
เนตรนารี และกิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น และในระดับองค์กรของทุกภาคีการพัฒนา มุ่งส่งเสริมให้มี
การดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

6. บทบาทภาคการพัฒนาของสถาบันศาสนา

สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น และเป็นศูนย์รวมใจและที่ยึดเหนี่ยว
ของคนในสังคม โดยปรับรูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมให้ทันต่อยุคสมัยและกลุ่มเป้าหมาย ชี้แนะ
แนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตตามหลักธรรม โดย

1) พัฒนาบุคลากรทางศาสนาให้มีศักยภาพในการจูงใจให้คนเลื่อมใสศรัทธา และปฏิบัติ
ตามหลักคำสอนทางศาสนา

2) ผนึกพลังร่วมกับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ใน
การร่วมสร้างคนดีและสังคมดี โดยเน้นสร้างบทบาททางด้านการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

1. หลักคุณธรรมจริยธรรมในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษา

ในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ 2544 : 19-20) ได้
จัดทำกรอบการเรียนรู้ไว้สรุปเป็นชั้นๆ ได้ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา
2. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม
3. หลักสังคหวัตถุ
4. หลักกตัญญู-กตเวที

5. หลักมงคลชีวิต ว่าด้วย ทำดีไว้ ว่าง่าย ไร้ใช้พ่อแม่

6. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 2 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา

2. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม

3. หลักหิริ-โอตตปปะ

4. หลักสังกหัตถุ

5. หลักฆราวาสธรรม

6. หลักกตัญญูกตเวทีต่อครู อาจารย์และ โรงเรียน

7. หลักมงคลชีวิต คือความกตัญญู สงเคราะห์ญาติพี่น้อง

8. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา

2. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม

3. หลักสติสัมปชัญญะ

4. หลักฆราวาสธรรม

5. หลักประโยชน์ 3 ประการ

6. หลักกตัญญูกตเวทีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

7. หลักมงคลชีวิต คือการรู้จักให้ พுகไพบราะ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

8. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา

2. หลักพระรัตนตรัย

3. หลักไตรสิกขา

4. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม

5. หลักทugend-สุจริต

6. หลักพรหมวิหาร

7. หลักกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติ

8. หลักมงคลชีวิต คือการเคารพ ถ่อมตน

9. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา
2. หลักพระรัตนตรัย
3. หลักกรรม
4. หลักอริยสัจ
5. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม
6. หลักอศติ
7. หลักอิทธิบาท
8. บุญกิริยาวัตถุ
9. หลักกัตถุญกตเวทีต่อพุทธศาสนา
10. หลักมงคลชีวิต คือ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การงานไม่อาภูล ความอดทน
11. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 สรุปได้ดังนี้

1. หลักศรัทธา
2. หลักพระรัตนตรัย เช่น พุทธกิจ
3. หลักกรรม
4. หลักอริยสัจ
5. หลักไตรสิกขา
6. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม
7. หลักกุศลมูล-อกุศลมูล
8. หลักอบายมุข
9. หลักพละ
10. หลักการวะ
11. หลักกัตถุญกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์
12. หลักมงคลชีวิต คือ การมีวินัย การงานไม่มีโทษ ไม่ประมาทในธรรม
13. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ

พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก สาระเกี่ยวกับพระไตรปิฎก ประวัติพุทธสาวก-พุทธสาวิกา และหน้าที่ชาวพุทธ ในทุกระดับชั้น

2. เหตุผลของการเลือกหลักคุณธรรมจริยธรรมลงในการอบรม

เนื่องจากหลักคุณธรรมจริยธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีมากมาย และในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กล่าวมาแม้จะเลือกธรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กตามอายุและวัยของเด็กแล้ว ก็ยังถือว่ามากสำหรับการอบรมระยะ 3 วัน 2 คืน ดังนั้นเพื่อให้เหมาะกับเวลาจึงจำเป็นต้องเลือกหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมและสำคัญสำหรับการใช้อบรม และเด็กที่เข้าอบรมแต่ละครั้งก็มีอายุไม่ตรงกัน บางครั้งเป็นเด็กระดับประถมศึกษา บางครั้งเป็นเด็กระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นจึงมีการเตรียมเนื้อหาให้เหมาะสมกับเด็กที่เข้ารับอบรมแต่ละครั้งด้วยเช่นเดียวกัน ในการอบรมครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กระดับประถมศึกษา จึงมีเหตุผลในการเลือก ดังต่อไปนี้

1. เลือกโดยถือเอาอายุและชั้นที่ผู้เข้าอบรมกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยถือเอาอายุของเด็กเป็นหลัก 6-10 ปี

2. เลือกโดยถือเอาหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องเน้นในทุกชั้นเรียน

3. เลือกโดยความเป็นธรรมใหญ่ ธรรมเล็กบางอย่างสามารถสรุปลงในธรรมนั้นได้

3. หลักคุณธรรมจริยธรรมที่เลือกลงในการอบรม

1. หลักมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี

2. หลักเบญจศีล-เบญจธรรม

3. หลักกตัญญูกตเวทิตะ

4. หลักสังคหวัตถุ

4. ตัวอย่างของหลักคุณธรรมจริยธรรมในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวอย่างในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550 : 11) ระบุไว้ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน : มาตรฐานด้านที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวอย่าง

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ
2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต
3. มีความกตัญญูกตเวทิตะ
4. มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
5. ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนของตน และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า

6. ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าความเป็นไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

5. ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมในงานวิจัย จำแนกตามมิติที่ประเมิน

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (บูรชัย ศิริมหาสาคร และคณะ, 2544 : ๗)

5.1 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้

มาตรฐาน ส. 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย

1. รู้และเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ ศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ
2. รู้และบอกหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือเพื่อนำมาใช้

ในชีวิตประจำวัน

3. รู้และเข้าใจการบริหารจิตและเจริญปัญญาที่เหมาะสมตามวัย โดยให้ความหมายของสติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ และความรู้ตัวทั่วพร้อม

ตารางที่ 1 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านความรู้

หลักคุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. บอกความหมายและความสำคัญของมารยาทชาวพุทธได้ 2. บอกความหมายและความสำคัญของศาสนพิธีได้ 3. บอกวิธีการไหว้ การรับไหว้ การกราบได้ 4. บอกกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธีได้ 5. บอกคุณค่าและประโยชน์ในการปฏิบัติตนตามมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธีได้
เบญจศีล-เบญจธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. บอกความหมายและความสำคัญของเบญจศีล-เบญจธรรมได้ 2. บอกองค์ประกอบของเบญจศีล-เบญจธรรมได้ 3. บอกลักษณะของคนที่มีหลักเบญจศีล-เบญจธรรมได้
กัตถัญญกตเวที	<ol style="list-style-type: none"> 1. บอกความหมายและความสำคัญของกัตถัญญกตเวทีได้ 2. บอกลักษณะของบุพการีได้ 3. บอกหน้าที่บุตรต้องปฏิบัติต่อบิดามารดาได้ 4. บอกลักษณะและยกตัวอย่างของคนที่มีความกัตถัญญกตเวทีได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

หลักคุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
สังคหวัตถุ	<ol style="list-style-type: none"> 1. บอกความหมายและความสำคัญของสังคหวัตถุได้ 2. บอกองค์ประกอบของสังคหวัตถุได้ 3. บอกลักษณะของคนที่มีหลักสังคหวัตถุได้

5.2 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านทัศนคติ

มาตรฐาน ส. 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

1. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
2. เห็นคุณค่าและตั้งใจทำความดี และบอกเหตุผลการทำความดีของตนเองและผู้อื่นให้บุคคลในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ได้รับรู้และชื่นชม เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้อย่างสันติสุข
3. เห็นประโยชน์ของการฝึกสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิเพื่อเจริญปัญญา

ตารางที่ 2 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านทัศนคติ

หลักคุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามแบบมารยาทชาวพุทธ 2. เห็นคุณค่าในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
เบญจศีล-เบญจธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกัน โดยไม่มีการเบียดเบียนกัน 2. เห็นคุณค่าในการจะรักษาตนไม่ให้ประมาท 3. เห็นคุณค่าในการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความถูกต้อง
กตัญญูกตเวทิต	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยึดมั่นในความกตัญญูกตเวทิต 2. เห็นคุณค่าของการเป็นลูกที่ดี
สังคหวัตถุ	<ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นคุณค่าในการเป็นผู้ให้ (ทาน) 2. เห็นคุณค่าในการเป็นผู้กล่าวคำไพเราะ (ปิยวาจา) 3. เห็นคุณค่าในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม (อัตถจริยา) 4. เห็นคุณค่าในการประพฤติตนในความคิดอย่างสม่ำเสมอ (สมานัตตา)

5.3 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านการปฏิบัติ

มาตรฐาน ส. 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1. รู้และปฏิบัติตนตามคำแนะนำเกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง กลุ่มเพื่อน และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
2. ใช้ภาษาในคำภีร์ที่ใช้ในศาสนาที่ตนนับถือ และร่วมศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญของศาสนาตามคำแนะนำที่เหมาะสมกับวัย
3. ฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการให้สงบตามคำแนะนำ โดยกำหนดรู้กาย วาจา และใจให้พร้อมกันได้

ตารางที่ 3 ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้านการปฏิบัติ

หลักคุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี	<ol style="list-style-type: none"> 1. สุภาพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส 2. ยืน เดิน หรือนั่งให้เรียบร้อย 3. เข้าวัดในวันสำคัญต่างๆ
เบญจศีล-เบญจธรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่ฆ่า ไม่รังแกสัตว์และผู้อื่น 2. ช่วยเหลือสัตว์ที่ได้รับบาดเจ็บ ให้อาหารสัตว์ 3. ไม่ขโมยของๆผู้อื่น 4. ขอยืมหรือเก็บเงินเพื่อซื้อไว้เป็นของตัวเอง 5. ไม่หมกมุ่นในเรื่องกามคุณ 7. ไม่พูดโกหก หรือหลอกลวงผู้อื่น 8. พูดความจริง 9. ไม่ดื่ม ไม่อยากลอง สุรา บุหรี่ หรือสิ่งเสพติดให้โทษ 10. มีสติเห็นโทษของการดื่มสุรา บุหรี่หรือสิ่งเสพติดให้โทษ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

หลักคุณธรรมจริยธรรม	ตัวบ่งชี้
กตัญญูกตเวทิต	<ol style="list-style-type: none"> 1. หาน้ำให้พ่อแม่ดื่ม 2. ช่วยพ่อแม่ทำความสะอาดบ้าน 3. ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน 4. ประหยัด ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย 5. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน 6. ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ 7. ทำตามคำที่พ่อแม่สอน
สังคหวัตถุ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้เพื่อนยืมของใช้ 2. สอนการบ้านให้เพื่อน 3. ไม่พูดคำหยาบกับผู้อื่น 4. ช่วยครูถือของ 5. บำเพ็ญประโยชน์เมื่อมีโอกาส 6. ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี 7. ประพฤติตนดีกับทุกคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ถาวร ชัยจักร (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยและคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรมเป็น 3.14 เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยแล้ว พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชนด้านการส่งเสริมให้ทำทาน รักษาศีลและเจริญกุศล ด้านการฝึกตนเป็นพลเมืองดี ด้านอื่นๆที่ชาวพุทธควรรู้และด้านการจัดการอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเหมาะสมและให้ประโยชน์อยู่ในระดับสูงทุกด้าน

พระมหาไพรัช ขุนพรหม (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องวิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชน (ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี) ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมของทั้งสองวัดนี้ มีความเข้าใจเรื่องจริยธรรมเป็นที่น่าสนใจ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สามารถนำสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น

ธวัชชัย เกื้อเกตุ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญาบันฑิตาราม อ.คลองหลวง จ. ปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า 1) ควรสร้างวัดให้เป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชน ให้เป็นสถานที่เพื่อศึกษาธรรมะอย่างแท้จริง โดยการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก 2) วัดปัญญาบันฑิตารามควรสร้างสถานที่พักและห้องน้ำให้ได้มาตรฐานและมีความพอเพียงกับจำนวนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 3) ควรมีโครงการหรือหลักสูตร สำหรับฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ ความสามารถ อบรม สั่งสอน เด็ก นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป 4) วัดปัญญาบันฑิตาราม ควรจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจนและเหมาะสมกับวัยของผู้รับการฝึกอบรม เช่นหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา หลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเป็นต้น และ 5) ควรมีการประสานงานระหว่างวัดกับโรงเรียนที่ทำงานพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะ โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้การพัฒนาโครงการและเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

พระมหาเกษม ชินวิโส (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ทศนะของนักศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีที่มีต่อพระภิกษุและพระพุทธรูปศาสนาในยุค โลกาภิวัตน์ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการฝึกสมาธิที่ทำให้จิตใจแจ่มใสสงบสุข การอบรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอจะช่วยกล่อมเกลานักศึกษาศึกษา แต่ความเชื่อทางศาสนานั้น ประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อความเชื่อว่า การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ความเชื่อในเรื่องนรก-สวรรค์มีจริงนั้น มีความเห็นด้วยเท่านั้น

พระมหาปุลณัสมบัตติ ปภากรโ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักธรรมที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2547 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมแล้ว มีการนำหลักธรรมบางข้อไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไปที่ปฏิบัติทุกครั้ง ได้แก่ การเคารพธงชาติทันเวลา, รongลงมาความเคารพและเดินผ่านครูแล้วก้มหัว ส่วนที่ไม่ได้นำไปใช้หรือใช้น้อยได้แก่ ส่งการบ้านตามกำหนดและ โกรธเมื่อถูกตักเตือน ส่วนที่เคยฟังเทศน์จากสื่อต่างๆ มิได้ถึงครึ่ง แต่เมื่อทดสอบสมมติฐานแล้วพบว่า ปัจจัยคือเพศ,อายุและผลการเรียนของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับการนำหลักธรรมบางข้อที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์หรือมีผล

ต่อการนำหลักธรรมไปใช้ นอกจากนี้นักเรียนที่เข้าค่ายยังมีข้อเสนอแนะเป็นอันดับหนึ่งว่าควรคิดซึ้งใจในการใช้เงินและไม่หลงไหลในอบายมุข

พรพรรณ สุจริตวณิช (2548 : 85) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานคุณธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลวิจัยพบว่า ผู้เข้าอบรมมีความสนใจในเรื่องจริยธรรมและเคยปฏิบัติธรรมในศาสนา พฤติกรรมทางจริยธรรมหลังเข้าอบรมพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับดีทุกด้าน ทั้งชายและหญิง ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตที่นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีมาก จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม ทั้งหญิงและชายมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงในทุกด้านหลังการอบรม ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเผยแผ่ต่อ รองลงมา มีความคิดเห็นเป็นโครงการที่ดีควรจัดอีก เพราะได้รับประโยชน์มากตามลำดับ

แม่ชีวรรณารุ่งเรืองศรี (2550 : 85-89) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการสอนวิชาจริยธรรมแก่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ จังหวัดจันทบุรี สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนวิชาจริยธรรมมีความแตกต่างกันกับผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนวิชาจริยธรรม โดยภาพรวมหลังการเรียนอยู่ในระดับสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยการสอดแทรกจริยธรรม 8 ด้าน คือ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ปิยวาจา ความเมตตากรุณา และแบ่งปัน ความซื่อสัตย์ ความขยันอดทน ความประหยัด และศีล 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกด้านอยู่ในระดับสูง และ 2) ระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ จัดเป็น 2 หน่วยการเรียนรู้ คือพระธรรมนำชีวิตและครอบครัวแสนสุข แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 24 แผนพบว่า ระดับการประเมินผลพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมอยู่ในระดับสูง สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมแก่เด็กก่อนเกณฑ์ให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พระมหาสมบุรณ์ ธิติเมธี (2551 : 117-122) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความรู้ ทศนคติ และความคาดหวังในการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 สรุปผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้ ความเข้าใจในความหมายหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง นักเรียนมีทศนคติในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมค่ายอบรมหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา นั้น มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เช่นเรื่องหลักสูตรการเข้าค่ายอบรม

คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน กิจกรรม ระยะเวลา สถานที่ เป็นต้น นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการปฏิบัติตนของผู้เข้าค่ายมีความเหมาะสมเช่นการทำบุญใส่บาตร การช่วยเหลือเพื่อน การไม่เสพยาเสพติด การไม่หนีโรงเรียน เป็นต้น นักเรียนมีความคาดหวังต่อตนเองในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกที่ดีของพุทธศาสนา เป็นคนดีมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข นักเรียนมีความคาดหวังต่อผู้อื่นคือบิดามารดาเพื่อว่า สามารถปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และเพื่อนที่ดีของเพื่อน ได้ และนักเรียนมีความคาดหวังต่อโรงเรียนว่า นักเรียนจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน อดทน กตัญญูต่อสถาบัน โรงเรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ได้

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ไซมอน แกร์ริสัน และฮิกส์ (Simon, Garrison and Hicks 2002) ได้ศึกษามุมมองในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียนนั้น มีข้อสรุปว่า 1) ควรให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละประเทศที่ต่างวัฒนธรรมกันถึงความเป็นมา การประพฤติปฏิบัติ คุณค่า ความหมายและความสำคัญต่อการนำมาใช้ในชีวิตของบุคคลแต่ละสังคม มากน้อยเพียงใด 2) ควรเปิด โอกาสแก่เด็กให้ได้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น สอบถาม และเสนอแนะในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญพื้นฐานที่ควรจะได้ปฏิบัติในปัจจุบัน และเห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมนั้น 3) การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กมีความรู้ มีประสบการณ์ตรง และชุมชนสังคมก็ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนา และ 4) ควรประสานวิธีในการจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกชั้นเรียนกับสื่อต่างๆ และใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กอย่างคุ้มค่า

ไมเบิร์ก นีออส และพอกเกนโพล (Myburgh, Niehuas and Poggenpoel 2002) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานของเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า ก่อนที่จะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน ควรมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานก่อน โดยเริ่มตั้งแต่เป็นเด็ก ทั้งนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เสนอแนวคิดคุณธรรมจริยธรรม

เลค (Lake 2001) ได้ศึกษาการสอนคุณธรรมจริยธรรมในเด็กระดับประถมศึกษา การศึกษาพบว่า ครูควรใช้วิธีที่หลากหลายและผสมผสานกัน และควรบูรณาการการสอนคุณธรรมจริยธรรมกับวิชาอื่นเช่นศิลปะ และภาษา โดยเชื่อมโยงเรื่องเป็นนิทาน สุภาษิต เหตุการณ์ประจำวัน ควรเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้เล่าเรื่องพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ อีกทั้งการจัดประสบการณ์พัฒนาเด็กในทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยครูอาจเป็นผู้เสนอเนื้อเรื่องต่างๆ แต่ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ทำให้เด็กมีส่วน

ร่วมในการจัดการเรียนการสอน ได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นการสร้างเจตคติที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยในประเทศทำให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะของโครงการอบรมซึ่งทั้งหมดเป็นการพัฒนาโดยองค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยตรงทั้งสิ้นซึ่งให้ข้อมูลที่มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยฉบับนี้ ส่วนงานวิจัยในต่างประเทศนั้นสนับสนุนงานวิจัยนี้ทำให้ทราบถึง ความสำคัญและคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็ก

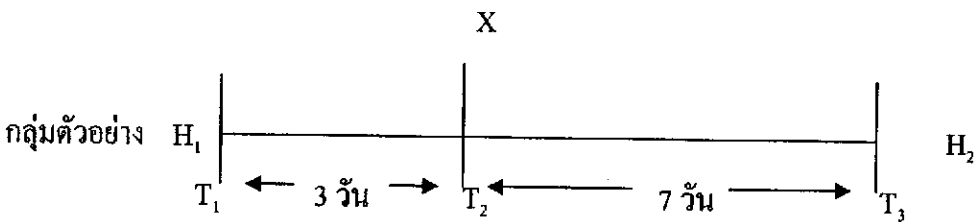
บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้นำองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการสอนและเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กสามารถจะนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง โดยผ่านการอบรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก และดำเนินการทดสอบประสิทธิผลที่เกิดจากการอบรมภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ (KAP : Knowledge, Attitude, Practice) โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

แผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว (One-Group Pretest-Posttest Design) วัดผลการทดลองสองครั้ง กลุ่มทดลองจะตอบแบบสอบถามในเบื้องต้นก่อนที่จะได้รับการอบรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้เข้าอบรม ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต การวิจัยในครั้งนี้มีการติดตามผล ประเมินผลถึงความแตกต่างระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรและหลังการอบรมตามหลักสูตรด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

โดยกำหนดให้

- H_1 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างก่อนเข้ารับการอบรม
- H_2 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างหลังเข้ารับการอบรม
- X หมายถึง การอบรมตามแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- T_1 หมายถึง การเริ่มอบรมตามแนวคิดและเก็บข้อมูลก่อนเข้ารับการอบรม
- T_2 หมายถึง สิ้นสุดการอบรม
- T_3 หมายถึง การติดตามผลหลังเข้ารับการอบรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากชุมชนบ้านหนองกางเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ไม่มีโรงเรียนและวัดในพื้นที่ชุมชน และมีเด็กที่เรียนอยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 อยู่จำนวน 24 คน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กในชุมชนบ้านหนองกางเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 24 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1.1 ศึกษาทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับทดสอบประสิทธิภาพเกี่ยวกับความสามารถในด้านคุณธรรมจริยธรรมและหลักสูตรการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก
- 1.2 กำหนดกรอบในการสร้างแบบทดสอบตามทฤษฎี
- 1.3 สร้างแบบทดสอบโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาของหลักสูตร และใช้วิธีที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการสอบถาม
- 1.4 นำแบบทดสอบที่ตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุง
- 1.5 นำเครื่องมือไปหาค่าความเชื่อมั่น
- 1.6 ดำเนินการเก็บข้อมูล

2. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ตอนตามกรอบทฤษฎี ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเด็ก ประกอบด้วย

- 1.1 เพศ โดยกำหนดให้เลือกในช่อง ชาย หรือหญิง ช่องใดช่องหนึ่ง
- 1.2 อายุ โดยกำหนดให้ระบุลงในช่องว่าง
- 1.3 การศึกษา โดยกำหนดให้ระบุชั้นที่เรียนลงในช่องว่าง
- 1.4 ศาสนา โดยกำหนดให้เลือกในช่อง ศาสนาพุทธ คริสต์ หรืออิสลาม ช่องใด

ช่องหนึ่ง

- 1.5 อาชีพของผู้ปกครอง โดยกำหนดเลือกในช่องเกษตรกรรม ข้าราชการ

ค้าขาย รับจ้าง แม่บ้านหรืออื่นๆ ช่องใดช่องหนึ่ง

ตอนที่ 2 แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ

ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบเลือกข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว โดยให้ผู้ตอบแบบทดสอบกากบาททับข้อ ก, ข, ค หรือ ง ข้อใดข้อหนึ่ง ที่คิดว่าถูกต้องที่สุด เพื่อทดสอบว่าเด็กที่ตอบแบบทดสอบรู้ในเรื่องที่ถามอย่างถูกต้องหรือไม่

ตอนที่ 3 แบบทดสอบเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็ที่ตอบแบบทดสอบ

ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อสอบถามทัศนคติของเด็กที่ตอบแบบทดสอบว่ามีทัศนคติอยู่ในระดับใด

ตอนที่ 4 แบบทดสอบเกี่ยวกับการปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็ที่ตอบแบบทดสอบ

ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อสอบถามการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด

3. เกณฑ์กำหนดคะแนนในเครื่องมือ

3.1 อายุ ผู้วิจัยกำหนดเป็นช่วงอายุโดยอิงกับช่วงการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นช่วงอายุที่ 1 = อายุ 6-9 ปี ช่วงอายุที่ 2 = 10-12 ปี

3.2 การศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเป็นช่วงการศึกษาโดยอิงช่วงการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นช่วงชั้นที่ 1 = ป.1 - ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 = ป.4 - ป.6

3.3 ความรู้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนนความรู้ ดังนี้

ให้ 1 คะแนน หมายถึง ตอบถูก

ให้ 0 คะแนน หมายถึง ตอบผิด

ให้ 0 คะแนน หมายถึง ไม่ตอบ

เกณฑ์กำหนดช่วงของคะแนนเป็นต่ำ กลาง และสูง โดยใช้เกณฑ์ต่ำกว่าครึ่งถือว่าตก หมายถึงมีคะแนนต่ำ ที่เหลือหารด้วยสองแบ่งเป็นค่ากลางและสูง ดังนี้

8-10 = สูง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 3

5-7 = กลาง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 2

0-4 = ต่ำ กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 1

3.4 ทัศนคติ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4 หมายถึง ค่อนข้างเห็นด้วย

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง ค่อนข้างไม่เห็นด้วย

1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

เกณฑ์กำหนดช่วงของคะแนนเป็นต่ำ กลาง และสูง โดยใช้ความหมายเป็นเกณฑ์กำหนด โดยกำหนดให้สเกล 1(ไม่เห็นด้วย) และ 2 (ค่อนข้างไม่เห็นด้วย) เป็นช่วงคะแนนของทัศนคติที่ต่ำ คะแนนที่เหลือหารด้วยสอง แล้วกำหนดเป็นขั้นกลางและสูง ดังนี้

36 – 50 = สูง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 3

21 – 35 = กลาง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 2

10 – 20 = ต่ำ กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 1

3.5 การปฏิบัติ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน สำหรับข้อความที่เป็นทางบวก (Positive statement)

5 หมายถึง ทำเป็นประจำทุกวัน

4 หมายถึง ทำเป็นประจำแต่ไม่ทุกวัน

3 หมายถึง ทำบ้างไม่ทำบ้าง

2 หมายถึง นานๆทำครั้ง

1 หมายถึง ไม่ทำเลย

เกณฑ์การให้คะแนน สำหรับข้อความที่เป็นทางลบ (Negative statement)

1 หมายถึง ทำเป็นประจำทุกวัน

2 หมายถึง ทำเป็นประจำแต่ไม่ทุกวัน

3 หมายถึง ทำบ้างไม่ทำบ้าง

4 หมายถึง นานๆทำครั้ง

5 หมายถึง ไม่ทำเลย

เกณฑ์กำหนดช่วงของคะแนนเป็นต่ำ กลาง และสูง โดยใช้ความหมายเป็นเกณฑ์กำหนด โดยกำหนดให้สเกล 1(ไม่ทำเลย) และ 2 (นานๆทำครั้ง) เป็นช่วงคะแนนของการปฏิบัติที่ต่ำ คะแนนที่เหลือหารด้วยสอง แล้วกำหนดเป็นขั้นกลางและสูง ดังนี้

57 – 80 = สูง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 3

33 – 56 = กลาง กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 2

16 – 32 = ต่ำ กำหนดรหัสของช่วงคะแนนเป็น 1

4. ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือนั้น หลังจากพัฒนาเครื่องมือเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้หาค่าความเชื่อมั่น โดยนำเครื่องมือให้เด็กที่เรียนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีของศูนย์การศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของวัดบุญประดิษฐ์จำนวน 20 คน ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงหาค่าความเชื่อมั่น

ของเครื่องมือโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) โดยใช้สูตรของครอนบาค ในการหาค่าความเชื่อมั่น วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ในแต่ละตอนของแบบทดสอบ ดังนี้

- 4.1 ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเกี่ยวกับความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรม = 0.8359
- 4.2 ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม = 0.6408
- 4.3 ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม = 0.6651

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เก็บข้อมูลของเด็กที่เข้ารับการอบรมก่อนมีการอบรมตามหลักสูตร
2. อบรมเด็กตามหลักสูตรการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก
3. เก็บข้อมูลของเด็กที่เข้ารับการอบรมหลังจากผ่านการอบรมตามหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากได้รับแบบทดสอบกลับคืน ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบทดสอบแต่ละฉบับ และให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำมาประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปกำหนดค่าความเชื่อมั่นทางสถิติที่ระดับร้อยละ 95 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย

2. การนำสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 แบบทดสอบเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบทดสอบ ฉบับก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบทดสอบเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ทัศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ ฉบับก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความแตกต่างในด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม วิเคราะห์ด้วยสถิติ Paired t-test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองกางเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทั้งก่อน เข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรมในแต่ละด้าน และศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรในประเด็นความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ที่สำคัญ คือ การแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละสำหรับวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง และ วิเคราะห์ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และ การปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรม จริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม ส่วนค่า Paired t-test นั้นสำหรับวิเคราะห์ ความแตกต่างในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการ อบรมและหลังเข้ารับการอบรม

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เสนอในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยายเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ตอนที่ 3 เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าความแตกต่างในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4 ลักษณะทางประชากรจำแนกตามจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	12	50.00
	หญิง	12	50.00
รวม		24	100.00
อายุ	(รายปี)		
	6 ปี	2	8.33
	7 ปี	7	29.17
	8 ปี	1	4.17
	9 ปี	2	8.33
	10 ปี	7	29.17
	11 ปี	4	16.67
	12 ปี	1	4.17
รวม		24	100.00
	(รายช่วงอายุ)		
	ช่วงอายุที่ 1	12	50.00
	ช่วงอายุที่ 2	12	50.00
รวม		24	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษา		
(รายชั้น)		
ป.1	9	37.50
ป.2	1	4.17
ป.3	2	8.33
ป.4	7	29.17
ป.5	2	8.33
ป.6	3	12.50
รวม	24	100.00
(รายช่วงชั้น)		
ช่วงชั้นที่ 1	12	50.00
ช่วงชั้นที่ 2	12	50.00
รวม	24	100.00
อาชีพของผู้ปกครอง		
เกษตรกรรวม	9	37.50
ข้าราชการ	1	4.17
ค้าขาย	3	12.50
รับจ้าง	11	45.83
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า เพศของชายและหญิงมีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง

อายุ พบว่า เมื่อจำแนกเป็นรายปี เด็กส่วนใหญ่มีอายุ 7 ปีและ 10 ปี มีจำนวนอย่างละ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 29.17 เท่ากัน รองลงมา ร้อยละ 16.67 อายุ 11 ปี ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นช่วงอายุของเด็ก พบว่า ช่วงอายุที่ 1 และช่วงอายุที่ 2 มีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง

การศึกษา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 37.50 เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รองลงมา ร้อยละ 29.17 เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นรายช่วงชั้นที่ศึกษา พบว่า ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง

อาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.83 ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมา ร้อยละ 37.50 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์จำนวนและร้อยละด้านความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม

ระดับของความรู้	จำนวน	ร้อยละ
สูง	8	33.33
กลาง	13	54.17
ต่ำ	3	12.50
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า เด็กก่อนเข้ารับการอบรมมีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.17 มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง รองลงมา ร้อยละ 33.33 มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม

ระดับของทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	20	75.25
กลาง	4	25.25
ต่ำ	0	0.00
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า เด็กก่อนเข้ารับการอบรมมีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.25 มีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง รองลงมา ร้อยละ 25.25 มีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม

ระดับของทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	9	37.50
กลาง	15	65.50
ต่ำ	0	0.00
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่า เด็กก่อนเข้ารับการอบรมมีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.50 มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง รองลงมา ร้อยละ 37.50 มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม

ระดับของทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	18	75.00
กลาง	6	25.00
ต่ำ	0	0.00
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 8 พบว่า เด็กหลังเข้ารับการอบรมมีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.00 มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง รองลงมา ร้อยละ 25.00 มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม

ระดับของทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	20	83.33
กลาง	4	16.67
ต่ำ	0	0.00
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 9 พบว่า เด็กหลังเข้ารับการอบรมมีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.33 มีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง รองลงมา ร้อยละ 16.67 มีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมหลังเข้ารับการอบรม

ระดับของทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	18	75.00
กลาง	6	25.00
ต่ำ	0	0.00
รวม	24	100.00

จากตารางที่ 10 พบว่า เด็กหลังเข้ารับการอบรมมีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.00 มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง รองลงมา ร้อยละ 25.00 มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับกลาง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแตกต่างในด้านความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ความรู้ในหลักคุณธรรม จริยธรรม	N	\bar{x}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเข้ารับการอบรม	24	6.79	1.88	-5.880	23	.000**
หลังเข้ารับการอบรม	24	8.25	1.29			

** $p < .01$

จากตารางที่ 11 พบว่า เด็กที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรม ก่อนเข้ารับการอบรม ความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.79 คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.88 และหลังเข้ารับการอบรม ความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.25 คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.29 ซึ่งพบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้ว พบว่า หลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร มีคะแนนความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านทักษะคิดที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

ทักษะคิดที่มีต่อหลัก คุณธรรมจริยธรรม	N	\bar{x}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเข้ารับการอบรม	24	38.58	5.57	-2.538	23	.010*
หลังเข้ารับการอบรม	24	42.20	5.65			

* $p < .05$

จากตารางที่ 12 พบว่า เด็กที่เข้ารับการอบรมมีทักษะคิดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม ก่อนเข้ารับการอบรม ทักษะคิดที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 38.58 คะแนนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน เท่ากับ 5.57 และหลังเข้ารับการอบรม ทักษะคิดที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 42.20 คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 5.56 ซึ่งพบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะคิดที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้ว พบว่า หลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร มีคะแนนทักษะคิดที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 13 แสดงการ เปรียบเทียบความแตกต่างด้านการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมระหว่าง ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

การปฏิบัติตามหลัก คุณธรรมจริยธรรม	N	\bar{x}	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเข้ารับการอบรม	24	52.50	7.67			
หลังเข้ารับการอบรม	24	60.20	9.99	-2.952	23	.0035**

** p < .01

จากตารางที่ 13 พบว่า เด็กที่เข้ารับการอบรมมีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ก่อนเข้ารับการอบรม การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 52.50 คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 7.67 และหลังเข้ารับการอบรม การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 60.20 คะแนนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 9.99 ซึ่งพบว่า คะแนนเฉลี่ยของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้ว พบว่า หลังเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร มีคะแนนการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองแกงเงิน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยทำการอบรมผ่านแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของวัดบุญประดิษฐ์ แขวง บางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม ก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลต่างด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของเด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเงิน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ระหว่างก่อนเข้ารับการอบรมและหลังเข้ารับการอบรม

สมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ภายหลังจากเข้ารับการอบรมตามแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กของวัดบุญประดิษฐ์ เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเงิน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่อง ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเงิน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ตอนตามกรอบทฤษฎี ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา และอาชีพของผู้ปกครอง ตอนที่ 2 ทดสอบเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ในหลักคุณธรรมจริยธรรมของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบเลือกข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว โดยให้ผู้ตอบแบบทดสอบกากบาททับข้อ ก, ข, ค หรือ ง ข้อใดข้อหนึ่ง ที่คิดว่าถูกต้องที่สุด เพื่อทดสอบว่าเด็กที่ตอบแบบทดสอบมีความรู้ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างถูกต้องหรือไม่ ตอนที่ 3 แบบทดสอบเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อสอบถามทัศนคติของเด็กที่ตอบแบบทดสอบว่ามีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับใด ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของเด็กที่ตอบแบบทดสอบ

ลักษณะแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ Paired t-test

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 1) เพศ พบว่าเป็นเพศชายและเพศจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง 2) อายุ พบว่า เมื่อจำแนกเป็นรายปี เด็กส่วนใหญ่มีอายุ 7 ปีและ 10 ปี มีจำนวนอย่างละ 7 คนเท่ากัน รองลงมา มีอายุ 11 ปี ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นช่วงอายุของเด็ก พบว่า ช่วงอายุที่ 1 (6-9 ปี) และช่วงอายุที่ 2 (10-12 ปี) มีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง 3) การศึกษา พบว่า เด็กส่วนใหญ่ เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รองลงมา เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามลำดับ เมื่อจำแนกเป็นรายช่วงชั้นที่ศึกษา พบว่า ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) และช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) มีจำนวนเท่ากันอย่างละครึ่ง และ 4) อาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองของเด็กส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ 6.79 หลังเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ 8.25

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน มีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรม มีค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนคติเท่ากับ 38.58 หลังเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนทัศนคติเท่ากับ 42.20

เด็กในชุมชนบ้านหนองแกงเขน มีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมก่อนเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเท่ากับ 52.50 หลังเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเท่ากับ 60.20

สำหรับการเปรียบเทียบทางสถิติเพื่อทดสอบสมมุติฐาน จึงสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรม หลังเข้ารับการอบรม ทำให้เด็กมีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05

2. ทัศนคติที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม หลังเข้ารับการอบรม ทำให้เด็กมีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05

3. การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม หลังเข้ารับการอบรม ทำให้เด็กมีการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05

อภิปรายผล

ศึกษาการพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชุมชนบ้านหนองกางเขน ตำบลแม่ปาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีประเด็นให้นำมาอภิปรายผลดังนี้

ความรู้ (Knowledge) สรุปว่า หลังเข้ารับการอบรมตามแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแล้ว เด็กมีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05 ตามทฤษฎีของการรับสาร วัตถุประสงค์ของการรับสารอย่างหนึ่งคือเพื่อเรียนรู้ เป็นวัตถุประสงค์ของผู้รับสารที่ต้องการจะรู้และทำความเข้าใจในเรื่องราวหรือวิชาการต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนให้สูงมากขึ้น อันจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคต (กิตติมา สุรสุนทร มปป., : 24) นั้นแสดงว่าทุกคนต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลาในทุกๆ เรื่อง ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมก็เช่นเดียวกัน ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม เชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิดด้วยกระบวนการเทียบเคียง กล่าวคือ เด็กจะเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ยอมรับ เช่น พ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน การเลียนแบบนี้ก็คือเด็กเลียนแบบความคิด ความเชื่อ การกระทำและพฤติกรรมของพ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน จนในที่สุดจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตน (เพ็ญแข ประจันปัจฉิม, 2538 : 56 - 57) นั้นหมายความว่า เป็นการเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมโดยได้รับอิทธิพลของสังคม แท้จริงแล้วรูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมมีความหลากหลายมาก การที่เด็กหมู่บ้านหนองกางเขน มีความรู้ในหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นจากการเข้าอบรมตามหลักสูตรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ก็เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้นั่นเอง ซึ่งเหมือนหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมบุญ ธิติเมธี (2551 : 122) ที่พบว่านักเรียนที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมมีความรู้ ความเข้าใจในความหมายหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับพระมหาไพรัช ขุนพรหม (2536 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี และวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี มีความรู้ความเข้าใจเรื่องจริยธรรม

ทัศนคติ (Attitude) สรุปว่า หลังเข้ารับการอบรมตามแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแล้ว เด็กมีทัศนคติต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยทั่วไปทัศนคติจะอ้างถึงสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของบุคคลที่เป็นตัวกระตุ้น ทัศนคติไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองจากภายใน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสและเรียนรู้จากสิ่งภายนอก มีการก่อผลขึ้นเป็นทัศนคติโดยอ้างถึงบุคคลและสิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่นๆ รอบตัว สิ่งที่ใช้อ้างถึงเพื่อสร้างทัศนคติอาจเป็นตัวบุคคล กลุ่มคน สถาบัน สิ่งของ ค่านิยม เรื่องราวของสังคม หรือแม้แต่ความนึกคิดต่างๆ (วิเชียร วิทญูตม, 2549 : 33) เกี่ยวกับระยะเวลาในการสร้างทัศนคตินี้ (วิเชียร วิทญูตม, 2549 : 33)

กล่าวว่า ทักษะที่เป็นจะมีลักษณะมั่นคงถาวร หลังจากที่ทักษะนี้ได้ก่อตัวขึ้นมาในบุคคลนั้นแล้ว ก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลงทักษะคิของบุคคลนั้นได้ แม้จะได้รับตัวกระตุ้นที่ต่างกันไป ทั้งนี้เพราะทักษะที่ได้ก่อตัวขึ้นมา นั้น จะมีกระบวนการวิเคราะห์ ประเมิน และสรุปจัดระเบียบเป็นความเชื่อ การเปลี่ยนแปลง ก็ย่อมต้องใช้เวลาเพื่อปรับตามกระบวนการดังกล่าวด้วย ทักษะคิจะคงฝังติดแน่นอยู่กับตัวบุคคลนั้น และยากที่จะเปลี่ยนแปลงทักษะคิของเขาได้ในทันทีทันใด ต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนานตามกระบวนการจัดระเบียบ ความเชื่อ กว่าจะเปลี่ยนทักษะคิของบุคคลนั้นได้ เกี่ยวกับระยะเวลาในการสร้างทักษะคิ เฉพาะในกรณีของเด็กชุมชนบ้านหนองแกงเขนนี้ ที่มีทักษะคิที่ดีขึ้นภายในระยะเวลาเพียง 3 วัน 2 คืนนั้น ไม่ใช่เรื่องแปลกเลย เพราะก่อนเข้ารับการอบรมเด็กมีทักษะคิต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 75.00 อยู่ในระดับสูง หลังเข้ารับการอบรมเด็กมีทักษะคิต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ร้อยละ 83.33 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมบูรณ ฐิติเมธี (2551 : 119) ที่พบว่า นักเรียนมีทักษะคิในการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและนักเรียนมีความคาดหวังต่อตนเองในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นศาสนิกที่ดีของพุทธศาสนา เป็นคนดีมีคุณธรรม ดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างปกติสุข นักเรียนมีความคาดหวังต่อผู้อื่นคือบิดามารดาเพื่อว่าสามารถปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และเพื่อนที่ดีของเพื่อนได้ และนักเรียนมีความคาดหวังต่อโรงเรียนว่า นักเรียนจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน อดทน กตัญญูต่อสถาบัน โรงเรียน และสามารถปฏิบัติตนเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ได้ นอกจากนี้ยังมีทักษะคิว่าเป็นแนวทางที่ควรจัดอีก เพราะได้รับประโยชน์มาก (พรพรหม สุจริตวณิช, 2548 : 85) สามารถนำสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น (พระมหาไพรัช ขุนพรหม, 2536 : บทคัดย่อ)

การปฏิบัติ (Practice) สรุปว่า หลังเข้ารับการอบรมตามแนวความคิดพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแล้ว เด็กมีทักษะคิต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .05 พฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานที่มาจากความรู้และทักษะคิ ของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกัน ก็เนื่องจากการมีความรู้และทักษะคิ ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของความรู้และทักษะคิ เกิดขึ้นได้ก็เพราะความแตกต่างอันเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อ และความแตกต่างในการแปลความสารที่ตนได้รับ จึงก่อนให้เกิดประสบการณ์สั่งสมที่แตกต่างกัน อันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (เด่นพันธุ์ ประวิชัย, 2543 : 43; อ้างอิงจาก สุรพงษ์ โสภนะเสถียร) พฤติกรรมหลังการเรียนรู้และเกิดทักษะคิต่อสิ่งลักษณะพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ 1) กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (activation) 2) หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (deactivation) (สุชาดา นิภานันท์, 2548 : 114) ส่วนพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมก็สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวที่ว่าเกิดจากการเรียนรู้ในขณะเดียวกันยังต้องการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเชิงบวกด้วย

ดังคำสอนเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ คือการไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดี และการทำใจให้บริสุทธิ์ ดังนั้นเด็กได้เกิดการเรียนรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมจากการเข้าอบรมหลักสูตรอบรมคุณธรรมจริยธรรมระยะสั้น 3 วัน 2 คืนแล้วมีพฤติกรรมในทางบวกก็สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ สุจริตวัฒน์ (2548 : 85) ที่พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับดีทุกด้าน หลังการเข้าอบรมแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปฐมสมมติ ปลากร (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมแล้ว มีการนำหลักธรรมบางข้อไปใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่วัย 70 ขึ้นไปที่ปฏิบัติทุกครั้งได้แก่ การเคารพธงชาติทันเวลา, รองลงมาความเคารพและเดินผ่านครูแล้วก้มหัว นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยคือเพศ, อายุและผลการเรียนของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับการนำหลักธรรมบางข้อที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 ผลจากการวิจัยพบว่าหลังเข้ารับการอบรม เด็กมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างจากก่อนเข้ารับการอบรมในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามก็ควรมี การปรับปรุงเนื้อหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้สอดคล้องกับวัยของผู้เข้าอบรมในการ อบรมเด็กต่างกลุ่มกัน เนื่องจากในงานวิจัยนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ทำให้มีการเลือกหัวข้อหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็กระดับชั้น ประถมศึกษา ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับเด็กในระดับอื่น

1.2 ผลจากการวิจัยพบว่าก่อนเข้ารับการอบรม เด็กส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อหลัก คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูง แต่มีความรู้และการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง เมื่อเข้ารับการอบรม แล้วเด็กส่วนใหญ่มีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าเด็กนั้นเห็นคุณค่า ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมซึ่งถือเป็นจุดแข็งของเด็ก เพียงแต่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ และนำไปปฏิบัติ เนื่องจากสังคมไม่เอื้อ ดังนั้น ควรจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโอกาสที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรทำการประเมินแนวคิดทั้งระบบคือทั้งวัตถุประสงค์ ผู้เรียน ผู้สอน การจัดการ และ ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มุ่งที่ประสิทธิผลที่เกิดต่อตัวเด็กที่เข้าอบรม เท่านั้นว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนี้จะสามารถทำให้เด็กมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติดีขึ้น หรือไม่ จึงไม่ได้มีการประเมินส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนานี้เลย เช่น ไม่ได้ประเมิน ถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ลักษณะของผู้เรียน วิทยาการต่างๆ สถานที่ เวลา รูปแบบของการ

พัฒนาต่างๆ เป็นต้นว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปเมื่อมีการอบรม ก็ควรมีการประเมินปัจจัยอื่นของแนวทางการพัฒนาด้วย จะทำให้ทราบความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาโดยรวมได้

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากแนวทางการพัฒนานี้ทำให้เห็นความแตกต่างในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น วัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเจ้าของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควรสนับสนุนให้การพัฒนานี้ไว้ในแผนด้านการเผยแผ่ของวัด เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาของคณะสงฆ์และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

บรรณานุกรม

- กิติมา สุรสนธิ. (ม.ป.ป.). ความรู้ทางการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกสินทร์ รัชสิยาพันธ์. (2530) ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- งามดา วานินทานนท์. (2528). รายงานวิจัยฉบับที่ 50 ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์
ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____ . (2536). ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่
เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2531). แนวคิดและการพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรมในจริยธรรมศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2526). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สหบุรุษสาส์นการพิมพ์.
- เดชพันธุ์ ประวิชัย. (2543). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : แผนกตำราและคำสอน
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ถาวร ชัยจักร. (2535). การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวัชชัย เกื้อเกตุ. (2542). ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม
จริยธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี.
ปริญญาานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นุรชัย ศิริมหาสาร. (2544). แผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไทยร่วมเกล้า จำกัด.
- พนัส หันนาคินทร์. (2526). การสอนค่านิยมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- พรพรรณ สุจริตวณิช. (2550). ประสิทธิภาพของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน
ณ ศูนย์อุทยานคุณธรรม อำเภอสามป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศาสตร-
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมญาณมุนี. (2531). พระธรรมญาณมุนี 84. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัมรินทร์การพิมพ์.

- พระมหาเกษม ชินวโส. (2542). ทศนะของนักศึกษาศาสนาบ้านราชภัฏอุบลราชธานีที่มีต่อพระภิกษุ และพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาปฐมสมมติ ปภากโร. (2547). การนำหลักธรรมที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2547. รายงานการวิจัย โครงการฝึกอบรมพัฒนานักวิจัยรุ่นที่ 2. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพรัช ขุนพรหม. (2536). วิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชน (ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาสมบูรณ์ จิตเมธี. (2550). ศึกษาความรู้ ทศนคติ และความคาดหวังในการจัดกิจกรรมค่าย คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2541). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิบูลย์ กระแสสุข. (2541). การส่งเสริมพฤติกรรมครูตามจรรยาบรรณในโรงเรียนสำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอฝาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพ็ญแข ประจวบปัจฉิม. (2538). การส่งเสริมพัฒนาการวิจัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมราชา.
- มาลินี จุฑะรพ. (2537). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรภาพพัฒนา.
- แม่ชีวรรณา รุ่งเรืองศรี. (2550). ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการสอนวิชาจริยธรรมแก่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อน- เกณฑ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัชนิกร เศรษฐ. (2532). โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์.
- โรม สุรเสน. (2534). คู่มือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา.

- วงศ์กร เขียมเผ่า. (2529). บทบาทของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาที่มีต่อการอบรมเยาวชนเพื่อป้องกันปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ศึกษาความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ (สาขาอาชญากรรมและงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัดบุญประดิษฐ์. (2550). คู่มือโครงการค่ายพุทธบุตรและปฏิบัติธรรม วัดบุญประดิษฐ์ แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร.
- วิเชียร วิทญูคม. (2549). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2527). ความสำคัญของคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- ศศิธร ชันดิสรางกูร. (2551). หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร. เลข : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2521). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมบูรณการพิมพ์.
- _____. (2548). รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพฯ : พิมพ์ ดีการพิมพ์.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2541). กรอบแนวคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2545). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ.
- _____. (2532). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมเดช มุงเมือง. "การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน," คู่ปริทัศน์. 25,5 (2542) : 50-57
- สมบูรณ์ ศาလာชีวินและคณะ. (2536). รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สมผิว ชันตระกูล. (2537). ความเป็นครู. (เอกสารประกอบการสอน). เชียงใหม่ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. (อัคราณา)
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2541). ภาวะวิกฤติของสังคมไทยในปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2527). คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สุชาดา นิภานันท์. (2548). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- สุทธิพงษ์ ไชยเทพ. (2539). การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนบ้านแวน. พะเยา. (อัคราณา)

สุพิตรา สุภาพ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2550). **มาตรฐาน
การศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์พิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ : โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ รอบที่ 2
(พ.ศ.2549-2553)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ-
การศึกษา (องค์การมหาชน).

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **รายงานการสังเคราะห์
งานวิจัย รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม กรณีศึกษา 9 วัด.**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร ชาวไทย. (2536). **ปรัชญาคุณธรรมสำหรับครู**. เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย.

อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2549). **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย.

Lake, Vickie E. "Linking Literacy and Moral Education in the Primary Classroom,"

The Reading Teacher. Volumn 55, No. 2, October, p. 125-9.

Myburgh, C.P.H, Niehuas, L. and Poggenpoel, Marie. "Showing the Work Ethics of south African
Black Adolescents Is Determined by Parent Involvement, Their Time Concept,
and Efficacy," **Education {Chulu Vista, Calif}**. Volumn 122, No. 3, Spring, p. 591.

Simon, Katherine G., Garrison, Jim. and Hicks, David. "Moral Questions in the Classroom."

Teacher College Record. Volumn 104, No. 5, August, p. 934-7.

เว็บไซต์

"เปรียบเทียบ CAP ในหลักสูตรเก่ากับ KAP ในหลักสูตรใหม่." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.hi-mattayom.com/sonor2003/seminar/question.asp?QID=1366>

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.nesdb.go.th>

สมหวัง วิทยาปัญญานนท์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://www.budmgt.com/budman/bm02/kap.html>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบทดสอบเพื่อการวิจัย

แบบทดสอบเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษาเฉพาะ
กรณีเด็กชุมชนบ้านหนองแกงเงิน ตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง

แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเด็ก

ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

ตอนที่ 3 ถามเกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

ตอนที่ 4 ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเด็ก

คำชี้แจง ให้ผู้ตอบแบบทดสอบตอบด้วยวิธีที่กำหนดให้

1. เพศ

() 1. ชาย

() 2. หญิง

2. อายุปี (ระบุ)

3. กำลังศึกษาอยู่ชั้น..... (ระบุ)

4. นับถือศาสนา

() 1. พุทธ

() 2. คริสต์

() 3. อิสลาม

5. อาชีพของผู้ปกครอง

() 1. เกษตรกรรม

() 2. ข้าราชการ

() 3. ค้าขาย

() 4. รับจ้าง

() 5. แม่บ้าน

() 6. อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 ความรู้ (Knowledge) ในหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

คำชี้แจง ให้เติมกากบาท (X) ทับข้อ ก,ข,ค หรือ ง ข้อใดข้อหนึ่ง ที่คิดว่าถูกต้องที่สุด

1. การไหว้โดยใช้หัวแม่มือจรระหว่างนิ้ว ใช้ไหว้บุคคลใด ?

ก. พระภิกษุ ข. บิดา-มารดา ค. ครู-อาจารย์ ง. บุคคลทั่วไป

2. “การกราบ” ตรงกับคำภาษาบาลีว่าอย่างไร ?

ก. อัญชลี ข. วันทา ค. อภิวาท ง. ไม่มีข้อใดถูก

3. วันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า คือวันอะไร ?

ก. มาฆบูชา ข. วิสาขบูชา ค. อัญมณีบูชา ง. อาสาฬหบูชา

4. ข้อใดเป็นศีลข้อที่ ๑ ?

ก. ไม่ฆ่าสัตว์ ข. ไม่ลักทรัพย์ ค. ไม่พูดปด ง. ไม่ดื่มสุรา

5. การขโมยเป็นสิ่งไม่ดี เราควรทำอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ?

ก. ซื่อหวย ข. ขอเงินพ่อแม่ ค. ยืมเพื่อน ง. ประกอบอาชีพที่สุจริต

6. ข้อใดเป็นการประพาศิตทางวาจา ?

ก. ฆ่าสัตว์ ข. ลักทรัพย์ ค. พูดปด ง. ดื่มสุรา

7. บุพการี หมายถึงบุคคลใด ?

ก. ครู-อาจารย์ ข. บิดา-มารดา ค. พระมหากษัตริย์ ง. ผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา

8. การประกาศคุณของพ่อแม่ที่ดีที่สุดคือข้อใด ?

ก. เรียนให้สูงๆ ได้ปริญญาหลายๆ ข. เขียนประวัติสรรเสริญคุณท่าน
ค. ประพาศิตนเป็นคนดี ง. เล่าให้เพื่อนฟังว่าพ่อแม่ดีอย่างไร

9. บ้านเมืองสกปรก เพราะประชาชนขาดธรรมข้อใด ?

ก. ทาน ข. ปิยวาจา ค. อุตถจริยา ง. สมนัดตตา

10. ข้อใดเป็นลักษณะของปิยวาจา ?

ก. ค.ณ.หนูดีพูดมีหางเสียง ข. ค.ช.นนท์พูดบทสรภัญญะ
ค. ค.ณ.แพนเค้กร้องเพลงไพเราะ ง. ค.ช.ณัฐวุฒิสวดมนต์

ตอนที่ 3 ทักษะ (Attitude) ที่มีต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก
 คำชี้แจง ให้เด็กๆ ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการประเมิน

ข้อความ	ระดับการประเมิน				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วยปานกลาง	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
	5	4	3	2	1
1. เด็กๆ คิดว่า การไหว้เป็นเครื่องหมายของเด็กดี					
2. เด็กๆ คิดว่า การเวียนเทียนทำให้ได้บุญเยอะ					
3. เด็กๆ คิดว่า ถ้าเรารักษาศีลจะทำให้เรามีเงินมีทองใช้					
4. เด็กๆ คิดว่า ถ้าเรามีศีลประเทศของเราจะไม่มีคนทะเลาะกัน					
5. เด็กๆ คิดว่า เราควรตอบแทนคุณพ่อแม่เมื่อเรียนจบทำงานแล้ว					
6. เด็กๆ คิดว่า แม่ยังเด็ก ก็สามารถตอบแทนคุณพ่อแม่ได้					
7. เด็กๆ คิดว่า ถ้าเราเลี้ยงพ่อแม่ เมื่อเราแต่งงานแล้ว ลูกเราก็จะเลี้ยงเรา					
8. เด็กๆ คิดว่า ถ้าเราให้ของเพื่อน เพื่อนก็จะรักเรา					
9. เด็กๆ คิดว่า ถ้าเราพูดเพราะกับเพื่อน เพื่อนก็จะพูดเพราะกับเรา					
10. เด็กๆ คิดว่า เราสามารถช่วยเหลือผู้อื่น ได้ถึงแม้เราจะเป็นเด็กก็ตาม					

ตอนที่ 4 การปฏิบัติ (Practice) ตามหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก

คำชี้แจง ให้เด็กๆ ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการประเมิน

ข้อความ	ระดับการประเมิน				
	ทำเป็นประจำทุกวัน	ทำประจำแต่ไม่ทุกวัน	ทำบ้างไม่ทำบ้าง	นานๆทำครั้ง	ไม่ทำเลย
	5	4	3	2	1
1. เด็กๆไหว้พระสงฆ์ทุกครั้งที่พบ					
2. เด็กๆสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน					
3. เด็กๆใส่บาตรตอนเช้า					
4. เด็กๆไปเวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา					
5. เด็กๆเคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิต					
6. เด็กๆเคยลักขโมยของผู้อื่น					
7. เด็กๆเคยพูดโกหก					
8. เด็กๆให้อาหารสัตว์					
9. เด็กๆช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน					
10. เด็กๆหามาให้พ่อแม่ดื่มหลังกลับจากทำงาน					
11. เด็กๆทำตามคำที่พ่อแม่สอน					
12. เด็กๆเคยเถียงพ่อแม่					
13. เด็กๆเคยให้เพื่อนยืมของใช้					
14. เด็กๆพูดมีหางเสียง “ค่ะ” หรือ “ครับ” กับเพื่อน					
15. เด็กๆ ช่วยกวาดลานวัด ปลูกต้นไม้ ในหมู่บ้าน					
16. เด็กๆ เคยบริจาคเงินช่วยเหลือผู้อื่น					

ภาคผนวก ข

กำหนดการของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

กำหนดการของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

วัดบุญประดิษฐ์ (พระอารามหลวง) แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

วันที่ 1 ของการอบรม

- เวลา 08.30 – 09.00 น. รายงานตัว รับเอกสาร
- เวลา 09.00 – 10.00 น. คณะผู้ปกครองและเด็กเข้าห้องประชุม โดยพร้อมเพียงกัน
- ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
 - ผู้เสนอโครงการกล่าวรายงาน
 - ประธานในพิธีกล่าวเปิดการอบรม
 - ประธานสงฆ์ให้ศีล กล่าวให้โอวาท เสร็จพิธี
- เวลา 10.00 – 11.00 น. มอบตัวเป็นศิษย์ ขึ้นกัมมัฏฐาน
- เวลา 11.00 – 12.00 น. รับประทานอาหาร
- เวลา 12.30 – 13.00 น. แนะนำวิทยากร
- เวลา 13.00 – 16.00 น. กิจกรรมอบรมเรื่อง “มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี”
- เวลา 16.00 – 16.30 น. อาหารว่าง
- เวลา 16.30 – 17.00 น. สรุปรูป
- เวลา 17.00 – 18.00 น. อาบน้ำ
- เวลา 18.00 – 18.45 น. รับประทานอาหารเย็น
- เวลา 18.45 – 20.00 น. สวดมนต์ทำวัตรเย็น
- เวลา 20.00 – 21.00 น. แสงเทียนส่องธรรม บายศรีสู่ขวัญ
- เวลา 21.00 สวดมนต์ไหว้พระ, สรรเสริญพระบารมี, อาหารว่าง และพักผ่อน

วันที่ 2 ของการอบรม

เวลา 05.00 – 06.00 น.	เสียงธรรมปลุกใจ, ทำภารกิจส่วนตัว
เวลา 06.00 – 07.00 น.	สวดมนต์ทำวัตรเช้า เจริญกรรม นั่งสมาธิ บรรยาย
เวลา 07.30 – 08.15 น.	รับประทานอาหารเช้า
เวลา 08.30 – 11.30 น.	บรรยายอบรมเรื่อง “เบญจศีล-เบญจธรรม”
เวลา 11.30 – 12.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
เวลา 12.30 – 13.00 น.	พักทำภารกิจส่วนตัว
เวลา 13.00 – 16.00 น.	กิจกรรมอบรมเรื่อง “กัตถุญญกตเวที”
เวลา 16.00 – 16.30 น.	อาหารว่าง
เวลา 16.30 – 17.00 น.	สรูป
เวลา 17.00 – 18.00 น.	อาบน้ำ
เวลา 18.00 – 18.45 น.	รับประทานอาหารเช้าเย็น
เวลา 18.45 – 20.00 น.	สวดมนต์ทำวัตรเย็น
เวลา 20.00 – 21.00 น.	กิจกรรมอบรมเรื่อง “สังคหวัตถุ”
เวลา 21.00	สวดมนต์ไหว้พระ, สรรเสริญพระบารมี, อาหารว่าง และพักผ่อน

วันที่ 3 ของการอบรม

เวลา 05.00 – 06.00 น.	เสียงธรรมปลุกใจ, ทำภารกิจส่วนตัว
เวลา 06.00 – 07.00 น.	สวดมนต์ทำวัตรเช้า เจริญกรรม นั่งสมาธิ บรรยาย
เวลา 07.30 – 08.15 น.	รับประทานอาหารเช้า
เวลา 08.30 – 09.30 น.	เสวนาธรรม
เวลา 09.30 – 11.30 น.	เขียนใบประเมินผล สรูป เปิดใจก่อนจาก
เวลา 11.30 – 12.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
เวลา 12.30 – 13.30 น.	ขอขมาลาโทษ
เวลา 13.30 – 14.30 น.	พิธีมอบใบประกาศ ให้โอวาท เดินทางกลับ

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก ก

เนื้อหาของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็ก วัดบุญประดิษฐ์ (พระอารามหลวง) แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าขึ้น ควรต้องคำนึงถึงทั้งคุณภาพและคุณธรรมไปพร้อมกัน คุณภาพสร้างความเจริญทางวัตถุ คุณธรรมนำทางสร้างความเจริญทางจิตใจ คนที่มีคุณภาพอาจมีได้สองแบบ คุณภาพเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นคุณภาพผิวเผิน แต่คุณภาพเชิงนามธรรม ซึ่งเป็นคุณภาพที่แท้ คุณภาพที่สมบูรณ์ คือคุณภาพที่พร้อมทั้งรูปธรรมและนามธรรม คุณธรรมก็มีทั้งสองแบบเช่นเดียวกัน คุณธรรมและจริยธรรมที่จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างแท้จริงนั้น คือคุณภาพสมบูรณ์และคุณธรรมสมบูรณ์

คุณธรรมจริยธรรมของคนไทย ไม่สามารถสอนหรือให้ความรู้แต่ภายในห้องเรียนเท่านั้น หากแต่ต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ในการปฏิบัติจริง การเห็นแบบอย่างที่ดี การอบรมบ่มเพาะจากชีวิตจริง ฯลฯ อันเป็นกระบวนการที่ผสมผสานหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกันอย่างลงตัวภายใต้โครงสร้างทางสังคมชุมชนที่ตึงตัวด้วย

การดำเนินชีวิตของคนเรานอกจากความจำเป็นในการพัฒนาทางด้านวัตถุแล้ว ด้านจิตใจก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนาและเอาใจใส่ เพราะความพอดีนั้นอยู่ที่จิตใจ ไม่ได้อยู่ที่วัตถุ หากจิตใจไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มองเห็นด้านคุณค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในวัตถุประสงค์ของแล้ว ต่อให้การพัฒนาหรือสร้างวัตถุมากเพียงใดก็ตามก็ไม่สามารถสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ไปได้ ดังทัศนคติการมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2543 ปัจจุบัน พระพรหมคุณาภรณ์) ได้กล่าวไว้ว่า การมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาเป็นบทพิสูจน์การพัฒนาของมนุษย์ชีวิตที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาสูงสุด จึงเรียกว่า ปัญญาชีวิต หรือปัญญาชีวะ คือชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา เมื่อพูดถึงสังคมมนุษย์ก็คือ ทำอย่างไรจะให้สังคมมนุษย์ เป็นสังคมของคนที่อยู่ด้วยปัญญา เพราะการดำรงชีวิตของมนุษยชาติอาศัยการพัฒนาคนให้สามารถอยู่ดีด้วยปัญญา

พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตใจของชาวบ้านและวัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงทำให้พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาธรรม บทบาททางด้านสาธารณสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือสังคมและชุมชนซึ่งถือเป็นภารกิจหลักของงานคณะสงฆ์ประการหนึ่งด้วย แต่เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย จึงทำให้

หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และเอกชนที่พยายามจะเข้ามาสนับสนุนคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ใช้ศาสนาเป็นแกนนำปรากฏว่าบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาได้ทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านพระสงฆ์มีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอยู่เสมอ และโดยเฉพาะกิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นพบว่า ชาวบ้านให้ความสนใจและร่วมมืออย่างมาก

การจัดฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เป็นงานเผยแผ่ศาสนาธรรมของฝ่ายบรรพชิตแก่ศาสนิกชน ด้วยความสมัครใจของครู, นักเรียน, พ่อแม่ ตามหลักพัฒนาชีวิตและสังคม คือ บวร (บ้าน, วัด, โรงเรียน) ฝ่ายผู้ให้หรือบรรพชิตจะให้ความเมตตา ประทานให้เด็กได้รู้ ได้ฝึก ได้สะสมคุณลักษณะอันเป็นคุณธรรม ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม 2 คืน 3 วัน เพื่อใช้เป็นคู่มือในการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเข้ารับการอบรมคุณธรรม เพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ในส่วนของหลักสูตรฝึกอบรมจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับแนวคิดและหลักการของผู้ให้เป็นสำคัญ แต่ต้องเน้นแนวทางพระพุทธศาสนา คือ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา

ดังนั้น วัดบุญประดิษฐ์ ได้จัดทำหลักสูตรอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขึ้น โดยความอนุเคราะห์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดบุญประดิษฐ์ เพื่อใช้ประกอบการจัดค่ายฝึกอบรมคุณธรรม แก่วัดและสถานศึกษาจะได้นำไปพัฒนาหรือปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการ และเงื่อนไขข้อจำกัดของทั้งผู้ให้และผู้รับต่อไป (คู่มือโครงการค่ายพุทธบุตรปฏิบัติธรรม. 2550 : คำนำ)

เนื้อหาของกรอบมคณธรรมจริยธรรม

1. มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี

กรอบมคณธรรมจริยธรรมในเรื่องมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธีนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับกรอบมคณธรรมจริยธรรมมีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของมารยาทชาวพุทธ และศาสนพิธี สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่น

มารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี ประกอบด้วยเนื้อสาระ อันได้แก่ 1) ความหมายและความสำคัญของมารยาทชาวพุทธและศาสนพิธี 2) มารยาท และศาสนพิธีรูปแบบต่าง ๆ 3) วิธีการปฏิบัติมารยาทที่จำเป็นในศาสนพิธีต่าง ๆ และ 4) คุณค่าและประโยชน์ของการปฏิบัติมารยาทในศาสนพิธีต่าง ๆ

1.1 มารยาทชาวพุทธ

มารยาทชาวพุทธ หมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือขอบเขตประจำตัวของบุคคล พึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและส่วนรวม ได้แก่มารยาทการลูกนั่ง การแสดงความเคารพ การไหว้ การกราบ ฯลฯ

มารยาททำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและคุณธรรมทั้งยังเป็นการประกาศศรัทธาของความเป็นมนุษย์อยู่ในตัวว่า มีการประพฤติที่ประเสริฐกว่าสัตว์เดรัจฉาน เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบได้ ด้วยการฝึกมารยาท เราชาวไทยสมควรอย่างยิ่งที่จะมีมารยาทชาวพุทธ ในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1.1 การประนมมือ มาจากคำว่า “อัญชลี” คือ การกระพุ่มมือทั้งสองประนมขึ้นไว้ระหว่างอกให้ปลายตั้งขึ้นข้างบน โดยฝ่ามือทั้งสองชิดกัน ใช้แสดงความเคารพในการไหว้ การกราบ พระรัตนตรัย การฟังพระสวด ฟังเทศน์ เป็นต้น

1.1.2 การไหว้ “ไหว้” เป็นคำไทย บาลีใช้คำว่า “นมัสการ” สันสกฤตใช้คำว่า “วันทนา” คือ การยกมือกระพุ่มที่ทรวงอก ให้ฝ่ามือทั้งสองประกบกัน นิ้วชิดกันปลายนิ้วตั้งตรงขึ้นให้เอนข้างหน้าประมาณ 50 องศาให้ศอกทั้งสองข้างแนบลำตัว แล้วยกมือที่ประนมขึ้นจรดใบหน้า พร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อย ส่วนปลายนิ้วหัวแม่มือนั้นจะจรดที่ไหนขึ้นอยู่กับว่าจะไหว้ผู้ใด

สำหรับชาย เวลาไหว้ยื่นสันเท้าชิด ปลายเท้าแยกออกเล็กน้อยพร้อมกับค้อมตัวลงให้มาก

สำหรับหญิง ให้ก้าวขาขวาไปข้างหน้าเพื่อยันพื้นกันล้ม ย่อตัวค้อมศีรษะให้มาก ยกเว้นไหว้ผู้เสมอกันไม่ต้องย่อตัว

- 1) ไหว้พระภิกษุ หัวแม่มือจรระหว่างนิ้ว เพราะท่านเป็นผู้มีศีล ให้สติปัญญาเรา
- 2) ไหว้บิดามารดา หัวแม่มือจรปลายจมูก เพราะท่านเป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรา
- 3) ไหว้ครู อาจารย์ หัวแม่มือจรปาก เพราะท่านใช้ปากอบรมสั่งสอนเรา
- 4) ไหว้ผู้ที่เคารพทุกๆ ไป หัวแม่มือจรปลายคาง เพราะเป็นผู้ผ่านโลกมาก่อน

เป็นฐานให้เราพักพิง

5) ไหว้ผู้เสมอกัน ประนมมือไว้ที่หน้าอก เพราะคนเราคบกันที่ใจต้องจริงใจต่อกัน

1.1.3 การรับไหว้ ยกมือประนมขึ้นรับไหว้ระหว่างอก พร้อมกับก้มศีรษะเล็กน้อยไม่ต้องก้มหรือย่อตัว ใช้กรณีเมื่อผู้อ่อนอาวุโส หรืออายุน้อยกว่ามาไหว้

1.1.4 การกราบ มาจากภาษาบาลีว่า “อภิวาท” คือ การหมอบลงที่พื้นพร้อมกับกระพุ่มมือใช้ไ้ได้ทั้งการกราบพระ และบุคคลธรรมดาแต่รูปแบบในการปฏิบัติต่างกัน

1) การกราบพระรัตนตรัย ต้องกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ เข่า 2 ฝ่ามือ 2 หน้าผาก 1 รวมเป็น 5 วิธีกราบดังนี้ ท่าเตรียม ชายนั่งท่าเทพบุตร คือนั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง เข่าทั้งสองแยกจากกันพองามประมาณ 1 คืบของตน ควางมือพาดไว้ที่เหนือเข่าหญิงนั่งท่าเทพธิดา คือนั่งให้เข่าทั้งสองชิดกัน สันเท้าราบหงายฝ่าเท้าขนานกับพื้น (นั่งทับสัน) มี 3 จังหวะคือจังหวะที่ 1 เรียกว่า “อัญชลี” คือ ประนมมือไว้ระดับอก จังหวะที่ 2 เรียกว่า “วันทนา หรือ วันทา” คือ ยกมือที่ประนมขึ้นจรคศีรษะ และก้มศีรษะลงเล็กน้อย จังหวะที่ 3 เรียกว่า “อภิวาท” คือ ลดมือทั้งสองลง น้อมตัวไปข้างหน้า ก้มลงกราบพร้อมกับทอดมือทั้งสองลงกับพื้นพร้อมกัน (ไม่ใช่ลงคนละที) ควางมือทั้งสองแบนราบ ให้นิ้วทั้ง 5 ชิดกัน มือทั้งสองวางห่างกันประมาณ 4 - 5 นิ้ว ก้มศีรษะลงให้หน้าผากจรดพื้นในระหว่างมือทั้งสอง ชาย ให้ข้อศอกต่อเข่าทั้งสองและจรดกับพื้น หญิงศอกทั้งสองคร่อมเข่า จากนั้นลุกเงยขึ้นแล้วปฏิบัติต่อไปเช่นนี้จนครบ 3 ครั้ง แล้วยกมือขึ้นประนม “จบ” ที่หน้าผากอีกหนึ่งครั้ง

การกราบพระรัตนตรัย เพื่อความพร้อมเพรียงกัน

เมื่อกราบครั้งที่ 1 ให้กล่าวคำว่า “พุทโธ เม นาโถ” แล้วลุกเงยขึ้น

เมื่อกราบครั้งที่ 2 ให้กล่าวคำว่า “ธัมโม เม นาโถ” แล้วลุกเงยขึ้น

เมื่อกราบครั้งที่ 3 ให้กล่าวคำว่า “สังโฆ เม นาโถ” แล้วลุกเงยขึ้น

2) การหมอบกราบ ใช้กราบบุคคลทั่วไป มีวิธีปฏิบัติดังนี้ นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้าวางมือทั้งสองประสานกันไว้ปลายเข่าก่อน เวลากราบให้วางแขนทั้งสองราบลงกับพื้น เข่าซ้ายอยู่ระหว่างแขนทั้งสองมือประนมวางลงพร้อมกับก้มศีรษะให้หน้าผากจรดหัวแม่มือที่ประนมวางที่พื้นนั้นไม่แบมือ กราบครั้งเดียว

1.2 ศาสนพิธี

ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือระเบียบแบบแผนอันดีงาม ที่พึงปฏิบัติให้เหมาะสมกับพิธีกรรมนั้นๆ

ประโยชน์ของศาสนพิธี ได้แก่ 1) มีประโยชน์ทางใจ ช่วยให้เกิดคุณธรรมขึ้นในตัวผู้ปฏิบัติ ได้แก่ ความมีสติ ความสามัคคี ความเป็นระเบียบประณีตงดงาม เกิดความชุ่มชื่นเบิกบานใจ และเกิดความฉลาด 2) เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ที่ไม่มีชาติใดเหมือน แสดงถึงความเป็นไทยมิใช่ทาส ทั้งยังป้องกันมิให้เอกลักษณ์ของชาติถูกทำลาย 3) มีส่วนช่วยธำรงพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีเป็นขั้นตอนชักจูงให้ผู้ปฏิบัติชาวซึ่ง เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีใจมุ่งมั่นที่จะศึกษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาในขั้นลึกต่อไป

ศาสนพิธีแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ 1) หมวดกุศลพิธี ว่าด้วย พิธีบำเพ็ญกุศล ได้แก่ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีรักษาอุโบสถศีล พิธีเวียนเทียน เป็นต้น 2) หมวดบุญพิธี ว่าด้วย พิธีบำเพ็ญบุญเลี้ยงพระ ได้แก่ พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น 3) หมวดทานพิธี ว่าด้วย พิธีถวายทาน ได้แก่ ทานวัตถุ 10 อย่าง และ 4) หมวดปกิณกะ ว่าด้วย พิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ พิธีแสดงความเคารพ การประเคนของ การกรวดน้ำและคำอาราธนาคำถวายทานต่างๆ

1.2.1 หมวดกุศลพิธี

พิธีเวียนเทียน ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่ 4 วัน คือ

1) วันวิสาขบูชา (วันพระพุทธ) ตรงกับวันเพ็ญเดือน 6 เป็นวันคล้ายวันประสูติ ครัสต์ปรินิพพาน

2) วันมาฆบูชา (วันพระสงฆ์) ตรงกับวันเพ็ญเดือน 3 เป็นวันที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น 4 ประการเรียกว่า“จาตุรงคสันนิบาต” พระพุทธองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ท่ามกลางพระสงฆ์ 1,250 รูป ณ เวฬุวันมหาวิหารในกรุงราชคฤห์

3) วันอาสาฬหบูชา (วันพระธรรม) ตรงกับวันเพ็ญเดือน 8 พระพุทธเจ้าแสดงธรรมครั้งแรก เป็นวันพระรัตนตรัยครบองค์ กล่าวคือ อัญญาโกณฑัญญะ ได้ฟังธรรมแล้วเกิดดวงตาเห็นธรรม ได้ทูลขอบรรพชา อุปสมบทเป็นภิกษุองค์แรกในพระพุทธศาสนา

4) วันอัฐมีบูชา ตรงกับวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระสรีระของพระพุทธเจ้า(ปัจจุบันไม่ได้จัดเวียนเทียนกันในวันนี้)

หมายเหตุ วันสำคัญทั้ง 4 นี้ ถ้าปีใดเป็นปีที่มีอธิกมาส (เดือน 8 สองหน) ให้เลื่อนไปอีกเดือนหนึ่ง

1.2.2 หมวดบุญพิธี

บุญพิธี ได้แก่ พิธีทำบุญมีอยู่ 2 ประเภท คือ

- 1) ทำบุญในงานมงคล เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ฯลฯ
- 2) ทำบุญงานอวมงคล เช่น งานศพ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ฯลฯ

ผู้เกี่ยวข้องในพิธี การทำบุญทั้ง 2 ประเภทนี้มีผู้เกี่ยวข้อง 2 ฝ่าย คือ เจ้าภาพ หรือ ทายก และพระภิกษุหรือ ปุจฉาหค โดยที่แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังนี้

หน้าที่ของเจ้าภาพ หรือ ทายก กิจเบื้องต้นที่ต้องเตรียม ได้แก่

- ก) จัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธี จัดโต๊ะหมู่เก้าอี้สำหรับไว้ต้อนรับแขก
- ข) จัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา พร้อมเครื่องอุปกรณ์ครบชุด
- ค) ชั้นหรือบาตรน้ำมนต์ ที่พรหมน้ำมนต์
- ฅ) สายสิญจน์ สำหรับเวียนรอบบ้านหรือห้องพิธี
- ง) ปูอาสนะและเตรียมเครื่องรับรองต้อนรับพระ (น้ำร้อน น้ำชาตามสมควร บุหรี่ไม้

ต้อง) กระโถน

เมื่อพระสงฆ์มาถึง เจ้าภาพออกไปต้อนรับ และนิมนต์เข้าสถานที่จัดพิธี

- จ) เมื่อพระสงฆ์นั่งเรียบร้อยแล้ว ถวายเครื่องรับรอง น้ำร้อน น้ำชา
- ฉ) เจ้าภาพจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย (กราบ 3 ครั้ง)
- ช) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
- ฅ) อาราธนาศีล
- ฉ) อาราธนาพระปริตร (กรณีงานมงคล) พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ฐ) อาราธนาธรรม (กรณีมีการเทศน์แสดงธรรม)
- ฎ) อาราธนาธรรม (กรณีงานอวมงคล) พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม
- ฏ) กล่าวคำถวายสังฆทาน (ในกรณีมีการถวายอาหารเช้าหรือเพล)
- ฑ) ถวายภัตตาหารและเครื่องไทยธรรม
- ฒ) พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร
- ณ) เสร็จพิธีส่งพระสงฆ์กลับวัด

การกรวดน้ำ แบ่งส่วนบุญและการอนุโมทนา

การกรวดน้ำ นิยมกระทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว คือ การแบ่งส่วนบุญด้วย การหลั่งน้ำ

วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกรวดน้ำ

ก) น้ำที่ใช้ควรเป็นน้ำสะอาด

ข) ใช้ภาชนะสำหรับกรวดน้ำ หรือแก้วแทนก็ได้

ค) กรวดน้ำเมื่อพระภิกษุผู้เป็นประธานเริ่มสวดว่า

ยะธา วาวิระหา... ..มะณี โขติระโส ยะธา... รินน้ำให้หมด

เมื่อพระรูปที่สองขึ้น ...สัพพิติโย... ให้ประนมมือรับอนุโมทนาไปจนจบ

ง) กราบเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง

จ) นำน้ำนั้นไปเทโคนต้นไม้

การแผ่เมตตา เมื่อกรวดน้ำเสร็จแล้วจึงแผ่เมตตา อุทิศไปให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลาย

1.2.3 หมวดทานพิธี

การถวายทาน คือ ถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทานด้วยความเต็มใจเรียกว่า “ทานวัตถุ” มี 10

อย่าง

- 1) ภัตตาหาร
- 2) น้ำรวมทั้งเครื่องดื่ม
- 3) ผ้าเครื่องนุ่งห่ม
- 4) ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย
- 5) มาลาดอกไม้เครื่องบูชา
- 6) ของหอมหมายถึง รูปเทียนบูชาพระ
- 7) เครื่องอุปโภค หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระล้างร่างกาย มีสบู่ เป็นต้น
- 8) เครื่องที่นอน
- 9) ที่อยู่อาศัยมี กุฏิ เสนาสนะ เป็นต้น
- 10) เครื่องตามประทีป มีเทียนน้ำมัน ไม้ขีดไฟ และอุปกรณ์ไฟฟ้า

การถวายทานในพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง

- 1) ปาฏิบุคลิกทาน หมายถึง ทานที่ถวายเจาะจงพระภิกษุ สามเณรรูปใดรูปหนึ่ง
- 2) สังฆทาน หมายถึง ทานที่ถวายแก่หมู่คณะ ถวายเป็นส่วนรวมภายในวัด
ระยะเวลาที่ถวายทานมักนิยมเป็น 2 คือ
 - 1) กาลทาน หมายถึง ถวายในกาลที่ควรถวายสิ่งนั้น เช่น ถวายผ้ากฐิน เป็นต้น
 - 2) อกาลทาน หมายถึง ถวายไม่เนื่องด้วยกาล เช่น ทอดผ้าป่า ทำบุญตักบาตร เป็นต้น

2. เบญจศีล เบญจธรรม

2.1 เบญจศีล

เบญจศีลหรือศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานเพื่อความดีงามในส่วนของบุคคลและสังคมรอบข้างในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ศีล ๆ ได้แก่ ข้อประพฤติกปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามซึ่งก็คือความรู้จักสำรวม ไม่ก้าวล่วงละเมิดในด้านการทำร้ายตนเองและผู้อื่นนั่นเอง

เบญจศีล หรือศีล 5 เป็นแนวทางการประพฤติและดำเนินชีวิตของกัลยาณชนที่จะทำให้ตนเองและคนรอบข้างรวมถึงสังคมไม่เบียดเบียนกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ศีล 5 ได้แก่

ปาณาติบาตา เวรมณี	เว้นจากการฆ่าสัตว์
อทินนาทานา เวรมณี	เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
กาเมสุ มิจฉาราวา เวรมณี	เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
มุสาวาทา เวรมณี	เว้นจากการกล่าวเท็จ
สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี	เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

เหตุที่บัญญัติศีล เพราะศีลเป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญสำหรับกลุ่มคน หรือสังคม เพราะศีลจะเป็นกรอบในการรักษาคุ้มครองให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข คนในสังคมใดอยู่ร่วมกันและมีความเสมอกันตามกฎแห่งศีล สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข และไม่มีความหวาดระแวง ไม่กดขี่ เข้มเหงกันและกัน

สิกขาบทที่ 1 ว่าด้วยข้อห้าม 3 ประการ คือ

- ก) ห้ามฆ่า
- ข) ห้ามทำร้ายร่างกาย
- ค) ห้ามทรกรรมสัตว์ให้ลำบาก

สิกขาบทที่ 2 ว่าด้วยข้อห้าม 3 ประการ คือ

- ก) ห้ามโจรกรรม คือ กระทำเยี่ยงโจร
- ข) ห้ามเลียงชีพโดยอนุโลมโจรกรรม
- ค) ห้ามกระทำกิริยาเป็นฉาชาโจรกรรม

สิกขาบทที่ 3 ว่าด้วยข้อห้ามที่ไม่ให้ประพฤติผิดในกามทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

สิกขาบทที่ 4 ว่าด้วยข้อห้าม 3 ประการ คือ

- ก) ห้ามพูดมุสา คือ การกล่าวเท็จ
- ข) ห้ามอนุโลมมุสา คือ กล่าววาจาที่คล้อยตามมุสา
- ค) ห้ามทำปฏิสสวะ คือ รับคำแล้วไม่ทำตามคำพูด

สิกขาบทที่ 5 ว่าด้วยข้อห้าม 2 ประการ คือ

- ก) ห้ามค้ำน้ำเมา คือ สุราและเมรัย
- ข) ห้ามเสพสิ่งเสพติด และของมีนเมาทุกประเภท

2.2 เบญจธรรม

เบญจธรรม แปลว่า ธรรมอันคิงาม มี 5 ประการ คือ

1. เมตตา กรุณา การมีเมตตาแสดงออกได้ สองทาง คือ การแผ่เมตตาไปโดยเจาะจง คือ ไม่ทั่วไป เป็นการแผ่เป็นอย่าง ๆ ไป เรียกว่า โอทิสสพพณา การแผ่ไปโดยเจาะจง คือ แผ่ทั่วไป ไม่จำกัด เรียกว่า อนโทิสสพพณา

2. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต

3. ความสำรวมในกาม (กามสังวร) มี 2 ลักษณะ คือ

- ก) สทวารสันโดษ ยินดีเฉพาะภรรยาของตน (สำหรับฝ่ายชาย)
- ข) ปติวัตร จงรักภักดีในสามีของตน (สำหรับฝ่ายหญิง)

4. ความมีสัจย์ (สัจจะ) มี 4 ลักษณะ คือ

- ก) เทียงตรงในหน้าที่
- ข) ซื่อตรงต่อมิตร
- ค) จงรักภักดีต่อเจ้านายของตน
- ฅ) กตัญญูในท่านผู้มีคุณแก่ตน
- ง) ความมีสติรอบคอบ

5. ความมีสติรอบคอบ (สติ สัมปชัญญะ) มี 4 ลักษณะ คือ

- ก) รู้จักประมาณในอาหาร
- ข) ไม่เล่นเล่อในหน้าที่การงาน
- ค) มีสัมปชัญญะในความประพฤติ
- ง) ไม่ประมาทในธรรม

เบญจธรรมคู่กับเบญจศีล ดังนี้

- ก) เมตตา กรุณา คู่กับศีลข้อที่ 1 ห้ามฆ่าสัตว์ เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น
- ข) สัมมาอาชีวะ คู่กับศีลข้อที่ 2 ห้ามลักขโมยของผู้อื่น โดยมีชอบธรรม

- ค) กามสังวร คู่กับศีลข้อที่ 3 เว้นจากการประพาศติล่วงประเวณีในบุตร
และภรรยาคนอื่น
- ข) สัจจะ คู่กับศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดโกหก พูดล้อเสียด
พูดเพื่อเจ้อ พูดคำหยาบ
- ง) สติสัมปชัญญะ คู่กับศีลข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุรา เสพของมีนเมา

3. ความกตัญญูกตเวที

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความซาบซึ้งในพระคุณของพ่อแม่ และตระหนักในบทบาทหน้าที่ของบุตรที่ดีสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย

1. ความหมายของคำว่า พ่อ-แม่
2. บทบาทหน้าที่ของบุตร ต่อ พ่อ แม่
3. พระคุณของพ่อแม่ จากตัวอย่างต่างๆ
4. ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่บุตรที่ดี

3.1 ความหมายของคำว่า พ่อ-แม่

พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตของลูก พ่อแม่เป็นพรหมของลูก เป็นครูคนแรก และเป็นพระอรหันต์ของลูก ดังนั้นลูกผู้มีความกตัญญูกตเวที จึงควรปฏิบัติดูแลท่าน บำรุงด้วยปัจจัย 4 สร้างเกียรติยศชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล ให้การยกย่องสรรเสริญคุณความดีของพ่อแม่ นำพาพ่อแม่สู่ความเจริญ ในทางธรรม และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็หมั่นอุทิศส่วนกุศลไปให้

ความหมายของคำว่า “บุตร” บุตรมาจากภาษาบาลี “บุตรตะ” แปลว่า ลูก หรือผู้ยังให้พ่อแม่ อิ่มอก อิ่มใจ มีสองความหมายคือ บุตร คือ ผู้ยังสกุลให้บริสุทธิ์ และ บุตร คือ ผู้ยังหทัยของพ่อแม่ ให้เต็มอิ่ม พ่อแม่ คือผู้ให้กำเนิดลูกความหมายของพ่อแม่ สมญานามของพ่อแม่ว่า พ่อ แม่เป็นพระพรหม เป็นเทพ เป็นครูคนแรก และบทบาทของพ่อแม่ต่อลูก

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสพรหมกสูตรว่า พ่อแม่เกี่ยวข้องกับลูก 4 ประการ คือ

1. เป็นพระพรหมของลูก

ตามคตินี้เดิม นั้น พระพรหมคือ ผู้สร้าง โลกและสิ่งต่างๆ ในจักรวาลพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก คือ สร้างลูกขึ้นมาจึงเปรียบได้กับพระพรหม พ่อเรียกว่า ชนค แม่เรียกว่า ชนนิ ทั้ง 2 คำแปลว่า ผู้ให้กำเนิด นอกจากพ่อแม่เป็นพระพรหมผู้สร้างลูกขึ้นมาแล้ว พ่อแม่ยังเป็นผู้มีธรรมของพรหม หรือ พรหมวิหารธรรม 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

2. เป็นเทวดาองค์แรกของลูก

พ่อแม่เป็นเทวดาโดยคุณสมบัติ ได้ชื่อว่าเป็นเทวดาองค์แรกของลูก เพราะท่านมีความประพฤติเหมือนเทพ คอยคุ้มครองชีวิตลูก ให้อุปการะเลี้ยงดูลูกก่อนใครๆ

3. เป็นอาจารย์คนแรกของลูก

พ่อแม่ได้ชื่อว่าเป็นอาจารย์คนแรกของลูก เพราะท่านทำหน้าที่สั่งสอนลูกมาก่อนอาจารย์อื่นๆ

4. เป็นอาหุไนยบุคคลของลูก

อาหุไนยบุคคล คือ บุคคลผู้ควรรับของค่านับ หรือของที่เขานำมาให้ถึงที่อยู่ พ่อแม่เป็นบุคคลที่ควรได้รับของดังกล่าว เพราะท่านทำหน้าที่แก่ลูก การสงเคราะห์บุตรมีความมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ เลี้ยงลูกให้เติบโตมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ และให้การศึกษา ฝึกฝนอบรมนิสัยใจคอ ให้ดีงาม การสงเคราะห์ลูกตามหลักพระพุทธศาสนามี 5 ประการ คือ

1) ป้องกันลูกจากความชั่ว พ่อแม่ทุกคนไม่ยอมให้ลูกชั่ว จึงคอยเตือนลูกให้ระวังความชั่วต่างๆ เช่น ความเป็นคนเย่อหยิ่ง จองหอง หัวดี ถือดี ว่ายากสอนยาก ใจน้อยโกรธง่าย ลักขโมย จี๋ปลิ้น ขี้ปดคดโกง เจ้าเล่ห์ หลอกลวง ขี้เห่อ ขี้กัญชา นักเลงการพนัน เป็นต้น

2) สอนให้ลูกตั้งอยู่ในความดี พ่อแม่หวังดีต่อลูก และอยากให้ลูกดีเท่าที่จะดีได้ แม้ลูกเองก็อยากได้ดีเหมือนกัน เมื่อพ่อแม่สอนให้ตั้งอยู่ในความดี จึงควรฟังและนำไปปฏิบัติ

3) จัดการให้ลูกตั้งอยู่ในความดี คำว่า ศิลปวิทยา ในสมัยโบราณหมายถึง วิชาชีพ เพราะในสมัยนั้น พ่อเริ่มศึกษาก็ศึกษาวิชาชีพเลยทีเดียว ไม่มีการศึกษาภาคบังคับ โดยสาระสำคัญคือต้องจัดการให้ลูกมีวิชาชีพคิดตัวสามารถประกอบอาชีพได้อย่างดี

4) จัดการให้ลูกได้ภรรยาสามีที่สมควร การมีคู่ครองนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ในสมัยโบราณพ่อแม่เป็นผู้จัดการให้ฝ่ายเดียว โดยลูกไม่มีข้อโต้แย้ง แต่อาจะมีเงื่อนไขบางประการ มาในสมัยปัจจุบันการมีคู่ครองลูกเป็นผู้เลือกเอง แต่ควรได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่ และพ่อแม่เป็นผู้จัดพิธีให้อย่างถูกต้องตามประเพณี และสมฐานะของทั้งสองฝ่าย

5) มอบทรัพย์มรดกให้ลูกในสมัยควรมอบ การมอบทรัพย์ให้แก่ลูกนั้นมีอยู่สองสมัย คือ สมัยก่อนลูกจะตั้งตัวได้ และสมัยที่พ่อแม่แก่ตัวลงแล้ว การมอบทรัพย์ให้ในสมัยแรกก็เพื่อให้ลูกตั้งตัวได้ ปัจจุบันได้ให้การศึกษาย่างเต็มที่ และให้ทุนสนับสนุนเพื่อให้ลูกตั้งตัวได้

3.2 บทบาทหน้าที่ของบุตรต่อพ่อแม่

ลูกควรบำรุงพ่อแม่ ทั้งเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว พระพุทธศาสนา สอนให้ลูกบำรุงพ่อแม่ด้วยสถาน 5 คือ

1. ท่านเลี้ยงเราแล้ว ต้องเลี้ยงท่านตอบ หมายถึง บำรุงทั้งร่างกายและจิตใจท่าน บำรุงร่างกายโดยมอบของกินของใช้ให้ท่าน บำรุงจิตใจโดยปฏิบัติตนให้พ่อแม่ดีใจ เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ประพฤติตนเป็นคนดี เรียนหนังสือหรือทำงานให้ประสบความสำเร็จ

2. ทำกิจของท่าน ถือว่างานของท่านคืองานของตน ช่วยทำงานท่านเท่ากับทำงานของตนเอง ช่วยท่านทำงานด้วยความยินดี ทำให้ลูกต้องสะอาดเรียบร้อย ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ หรือทำอย่างหน้าเง้าหน้างอ

3. ดำรงวงศ์สกุลของท่าน หมายความว่า รักษาวงศ์สกุลให้ตั้งอยู่ยั่งยืน การจะทำอย่างนั้นได้ต้องอาศัยญาติพี่น้องรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือกัน จึงควรมีความรักและสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้อง

4. ทำตัวให้สมควรได้รับทรัพย์มรดก หมายความว่า ให้ลูกประพฤติตนเป็นคนดี มีความขยันหมั่นเพียรตั้งหน้าทำมาหากิน โดยสุจริตและชอบธรรม เว้นชั่วทำดีต่อสังคม รู้จักคุณและโทษของการกระทำต่างๆ ที่จะเกิดแก่ตนและหมู่คณะเคารพกฎหมายบ้านเมืองก็สมควรที่จะได้รับมรดกจากพ่อแม่

5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ หมายความว่า ไม่ลืมท่าน เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วเริ่มตั้งแต่จัดพิธีศพ ปลงศพให้ถูกต้องตามประเพณีทางศาสนา บำเพ็ญกุศลทักษิณานำส่วนกุศลให้ตามกาลอันสมควร

3.3 พระคุณของพ่อแม่ จากตัวอย่างต่างๆ

3.3.1 หลงกรรม

ทำไม ? พระมหาโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้าย ที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มาก จึงถูกโจรทุบตีจนตาย...สาเหตุที่พระมหา โมคคัลลานะ ถูกทุบตายเพราะในอดีตชาติท่านได้ทุบตีพ่อแม่ตัวเอง มีสาเหตุเนื่องจากได้ภรรยาคนหนึ่งเป็นหญิงใจทราม จี้เกียจ ไม่ชอบทำงาน เห็นพ่อแม่ของท่านตาบอดมองไม่เห็น จึงยุให้สามีฆ่าพ่อแม่ทิ้งเสีย สามีได้ฟังทุกวันก็ใจอ่อน จับพ่อแม่ขึ้นเกวียนเดินทางเข้าป่าใหญ่ เมื่อถึงกลางทางทำหิวไปทำธุระแต่กลับปลอมตัวเองมาเป็นโจร พ่อแม่ตาบอดมองไม่เห็น มาถึงก็ใช้ไม้ค้อนทุบๆ ๆ พ่อแม่จะร้องยังงี้ก็ไม่สนใจทุบอย่างเดียว จนในที่สุด พ่อแม่ยกมือไหว้ท่วมหัว ปากพูดว่า “ขอเออะ...จะฆ่าเราให้ตายยังงี้ไม่ว่า แต่ลูกเราไปทำธุระ...ถ้าเขากลับมา โปรดไว้ชีวิตเขาด้วย” แก่ไม่รู้ว่าคนที่ทุบแก่ก็คือลูกชายตนเอง ฝ่ายลูกชายพอได้ยินอย่างนั้นเสียใจ ขนาดแม่เราจะตายยังนึกถึงเรา จึงได้สติคืนมาก้มลงกราบขอขมาลาโทษ ด้วยเหตุแห่งกรรมชั่วที่ตัวทำในครั้งนั้น เมื่อเกิดเป็นพระโมคคัลลานะ จึงถูกเขาตามฆ่าตั้ง 2 - 3 ครั้ง ท่านสามารถหนีได้ทุกครั้ง ถึงครั้งที่สี่ท่านก็นึกเอะใจ ทำไม? คนถึงตามฆ่าเรา พอตรวจดูตัวเองเห็นกรรมตามทัน จึงตั้งใจหยุดกรรม ก็เลยเข้าสมาธิปล่อยให้เขาทุบจนตาย...ดังนั้นจงอย่าได้ประมาทในคุณพ่อแม่ โทษเพียงนิดเดียวอย่าได้มองข้าม ผิดเพียงนิดเดียวผิดไปจนตาย และจงตอบแทนคุณ ด้วยการ

ปรนนิบัติรับใช้ ขอให้ภูมิใจที่ได้มีโอกาสทดแทนคุณ อย่าได้ประมาทในคุณความดีในพ่อแม่ ที่สุดของพ่อแม่ก็หวังที่จะให้ลูกๆ ที่ท่านเลี้ยงมากับมือ ได้ช่วยธุระการงาน ได้สืบสกุล ได้เฝ้าดูแล เมื่อไม่สบายใจ จงจำไว้ว่าความสุขของพ่อแม่ก็คือการได้เห็นลูกๆ ของท่าน ได้มาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน ดังสภานิตที่ท่านผู้รู้ได้เขียนไว้เตือนใจผู้ที่อยู่ในฐานะเป็นลูกว่ายามแก่เฒ่าหวังให้เจ้าเฝ้ารับใช้ยามเจ็บไข้หวังให้เจ้าเฝ้ารักษาครัั้นยามจะดับลับกายวายชีวะหวังให้ลูกปิดตาคราสั้นใจ

3.3.2 พระที่อุทมองข้าม

มีชนบทแห่งหนึ่งในประเทศจีน ตั้งอยู่ในเซิงเขา เป็นภูมิประเทศที่สงบอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีธารน้ำไหลผ่านหมู่บ้าน ต้นไม้ทุกต้นใบสดเขียวขจี ในทุ่งนาที่สะพรั่งด้วยต้นข้าวที่ชูรวงเป็นสีทอง ตัดกับท้องฟ้าสีคราม มองไปทางไหนก็ชื่นฉ่ำเจริญตาชาวชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำนา ผู้อยู่เรือนก็ปั้นฝ้ายทอผ้า-ต่างมีความสุข มีฐานะมั่งคั่งเหนืออื่นไปบนยอดเขามีภูมิจึงพระภิกษุอยู่จำศีลภาวนา เซิงเขามีกระท่อมน้อยหลังหนึ่ง เป็นที่อยู่ของสองแม่ลูกแม่นั้น แม่อายุจะย่างเข้าสู่วัยชรา แต่นางยังแข็งแรงพอที่จะรับจ้างเขาทำงานหาเลี้ยงลูกได้ บุตรของนางเป็นเด็กหนุ่มไม่เอาการเอางาน คือค้าน ไม่เชื่อถ้อยฟังคำมารดา ไม่สนใจในความเหน็ดเหนื่อยของแม่ที่ตรากตรำทำงานหนัก เอาแต่เที่ยวเตร่ เล่นสนุก ถึงกระนั้นนางก็รักเขา เอาอกเอาใจมิให้นาทรวันหนึ่งเขาได้เห็นเพื่อนกราบพระพุทธรูป ก็นึกในใจว่าการที่เพื่อนของเขามีฐานะ คงเป็นเพราะหมั่นกราบไหว้พระ เห็นวันนั้นเขาจึงขึ้นไปบนเขา เข้าไปนมัสการขอพระพุทธรูปจากพระภิกษุที่พำนักอยู่บนยอดเขา เพื่อเอาไปไว้บูชาที่เรือน หวังจะได้มั่งคั่งเหมือนคนทั้งหลายพระภิกษุได้ฟังก็กล่าวว่า “ฟังก่อนเหม็ง เจ้าจะแก้จนด้วยการกราบไหว้พระอย่างเดิวนั้น ไม่สำเร็จหรอก ป่วยการเปล่า ในเมื่อที่เรือนของเจ้าก็มีพระอยู่แล้ว จงเคารพบูชาท่านเถิด เจ้าจะจำเริญ”เหม็งได้ฟังก็ลงน อุทานว่า “ที่บ้านกระผมไม่เคยมีพระเลยสักองค์ กระผมอยากจนหนักหนาจึงอยากได้ไปไว้บูชากับเขาบ้าง”พระภิกษุก็ยื่นกรานว่า “กลับไปเถิด เหม็ง พระเฝ้ารอเจ้าอยู่ที่บ้านแล้ว กลับถึงบ้านคืนนี้ เมื่อเจ้าเคาะประตู ท่านจะออกมาเปิดรับเจ้าอย่างรีบร้อน ผลิผลามเสียนในใส่รองเท้ากลับข้าง เสื้อที่สวมก็กลับค้านนอกอยู่ด้านใน”เหม็ง ได้ฟังดังนั้นก็สนเท่ห์ยิ่งนัก นมัสการลาพระภิกษุรีบกลับ ฝ่าลมหนาวและละอองน้ำค้างมาตลอดทาง กว่าจะถึงบ้านก็เปียกโชกทั้งตัว ทันทีที่เขาเคาะประตูกระท่อม ผู้ที่เปิดประตูรับเขา ก็คือมารดาของเขานั่นเองเหม็ง สังเกตเห็นนาง สวมรองเท้ากลับข้าง เสื้อที่ใส่ก็กลับพอเห็นลูกชายนางก็เอ่ยขึ้นว่า “เหม็ง เจ้าหัวโหม...ลูกหายไปไหนมา แม่เป็นห่วง กลัวลูกจะเป็นอันตรายแม่ตั้งคาตคอยเจ้าตั้งแต่หัวค่ำจนดึก อ้าว...นั่นลูกเปียกปอนไปหมดทั้งตัว ไปเปลี่ยนเสื้อผ้าเสีย แล้วไปผิงไฟที่หน้าเตา แม่จะไปเอาข้าวมาให้กิน” กระแสเสียงที่ลั่นออกมานั้น นุ่มนวลนัก เปี่ยมด้วยความรัก ความห่วงใย ความเมตตาปราณีที่บริสุทธิ์ใจ เขาหวนระลึกถึงคำของพระภิกษุบนยอดเขาก็ประจักษ์แจ่มแจ้งในบัดนั้นเองว่า “แม่” นี้แหละ คือ “พระ” ของเขา“พระ” ที่อยู่ใกล้ตัวมาแต่ย้อนแต่ออก แต่เขาเองละเลยไม่

เอาใจใส่“แม่” เท่านั้น ที่จะให้ความรักความเอ็นดู อย่างบริสุทธิ์“แม่” เท่านั้น ที่จะเสียสละให้ลูกได้ ทั้งชีวิตและเลือดเนื้อ มุ่งหวังแต่จะให้ลูกมีความสุขความเจริญ“แม่” เป็นผู้มีแต่ “ให้” ไม่หวังสิ่งตอบแทน ตัวเรานี้สิ มีแต่จะ “รับ” เอาฝ่ายเดียวนับแต่นั้นมา เขาก็บำเพ็ญคุณอยู่ในโอวาท เทิดทูนเคารพ บูชามารดาของเขาเหนือสิ่งใดๆ ในโลก

3.3.3 เรื่องทำคุณคนไม่ขึ้น

บุคคลใดก็ตามถึงแม้จะมีคุณธรรมอยู่แล้วหรือจะแสวงหาคุณธรรมจากที่ต่างๆ ก็ตาม แต่ ถ้าไม่มีคุณธรรมที่เป็นต้นแบบ คือ “ความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่” คุณธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ก็จะหายไป โดยอัตโนมัติ ทำไม? พระเจ้าอชาตศัตรู จึงให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมสามวันสามคืนให้ฟัง แต่ไม่ได้ บรรลุธรรมอะไรเลย ทั้งที่พระพุทธเจ้าได้ชื่อว่าเป็นบรมครู เป็นครูผู้ฝึกคน ได้ยอดเยี่ยม ก็เพราะพระเจ้าอชาตศตุนั้นได้ฆ่าพ่อของตนเอง คือฆ่าพระเจ้าพิมพิสารเมื่อพระเจ้าอชาตศตุนั้นโอรส หลวงทำนายว่า กุมารนี้จะฆ่าพ่อตนเอง ควรที่จะเอาไปฆ่าทิ้งเสีย... แต่ด้วยความรักของพ่อที่มีต่อลูก “ฉันฆ่าเขาไม่ได้หรอก ลูกฉันจะเลี้ยงเอง ถ้ามันโตขึ้นมาก็ให้มันฆ่าคนนี่คนเดียวแหละ” พระเจ้าอชาตศตรุพอโตขึ้นมาไปคบคนไม่ดี คือคบพระเทวทัตเป็นเหตุให้เห็นคิดเป็นชั่ว พระเทวทัตยุแหย่ให้พระเจ้าอชาตศตรุฆ่าพ่อตนเอง เพื่อตนเองจะได้ครองบัลลังก์เป็นใหญ่ พระเจ้าอชาตศตรุหลงเชื่อ ก็เลยสั่งให้ทหารจับพ่อตนเองไปขังไว้ หลายวันต่อมา “พ่อฉันตายรึยัง?” “ยังไม่ตาย” “ทำไมไม่ตาย?” เพราะแม่ท่านเข้าไปเอาผักข้าวไปด้วย “ถ้างั้นจ...ไม่ให้แม่เข้าไป” หลายวันต่อมาอีก “พ่อฉันตายหรือยัง” “ยังไม่ตายพระเจ้าค่ะ” “ทำไมยังไม่ตาย” “เพราะท่านเดินจงกรม” “ถ้างั้นให้ไปลอกหนังเท้า” (พระเจ้าพิมพิสารสวรรคตตรงกับวันทิมเสถียรของพระเจ้าอชาตศตรุประสูติพระโอรส) เสนาบดีมากราบทูล “มีเรื่องดีกับเรื่องร้ายมาบอกพระเจ้าค่ะ พระองค์จะเอาเรื่องไหนก่อน” “เรื่องดีก่อน” “เรื่องดีก็คือว่าแม่เสถียรของพระองค์ได้ประสูติพระโอรส” พระเจ้าอชาตศตรุพอรู้ว่าตัวเองได้ลูกก็เกิดปิ ดิรักลูกเต็มหัวใจ “อ้อ..คนเป็นพ่อเป็นแม่มีความรู้สึกอย่างนี้ต่อลูก” แล้วนึกไปถึงพ่อที่ถูกขังอยู่ในคุก แล้วตอนที่ฉันเกิดใหม่ๆ พ่อคงจะมีความรู้สึกเหมือนฉัน” แล้วถามต่อไป “แล้วเรื่องที่สองละ” “เรื่องที่สองก็คือว่าพระบิดาของพระองค์สวรรคตแล้ว” พอรู้ว่าพระบิดาสวรรคตแล้วก็ตกใจเป็นทุกข์มากเหมือนกับคนคนรักทั้งเป็น นอนก่นอนไม่หลับ ถึงขนาดไปนิมนต์พระพุทธเจ้ามาแสดงธรรมให้ฟัง ก็ไม่ได้บรรลุอะไร นั่งเซื่องงอย่างเดียว ขอลี้ภัยพระรัตนตรัยเท่านั้น แม้จะทำบุญในพระพุทธศาสนาขนาดไหน ถึงขนาดเป็นองค์อุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่หนึ่งก็ตาม ก็ยังลบภาพสิ่งที่ตนเองได้กระทำไว้ไม่ได้ ตคนรกตั้งแต่มายังไม่ตาย

ดังนั้น ถ้าจะทำอะไรที่ไม่ดีต่อคนละก็ ได้โปรดยกเว้นไว้เลยสำหรับบุคคลสองคน คือพ่อ แม่ท่านจะพูดคำว่าเราขนาดไหน ท่านก็ไม่ฆ่าเราหรอก ถ้าท่านฆ่าก็คงจะฆ่าเราตั้งแต่อยู่ในท้องนั่น

แหละ ท่านทั้งสองเป็นบุคคลที่มีจิตใจดีที่สุดต่อลูก ถึงแม้ว่าบางครั้ง อาจจะพูดไม่ดีไม่เพราะก็ตามที่แต่ขอให้มั่นใจว่าดวงใจพ่อแม่สะอาดแท้กว่าทุกสิ่ง ดวงใจพ่อแม่สะอาดยิ่งกว่าสิ่งไหน
ดวงใจพ่อแม่สะอาดเกินกว่าสิ่งใด ดวงใจพ่อแม่มีไว้เพื่อลูก...เออๆ

3.3.4 เรื่องความรักของพ่อแม่

มีเด็กน้อยคนหนึ่ง เขาอยากจะได้เกมเพลสเตชัน แต่เขาอายุแค่เจ็ดขวบ เขาไม่สามารถทำงานหาเงินนอกบ้านได้ เขาไม่รู้ว่าจะทำอะไร จึงจะหาเงินได้ เพราะว่าเกมนี้อายุ 55 เหรียญ เขาใช้เวลาคิดอยู่นาน ในที่สุดเขาก็คิดออก เขาดีใจมาก รีบหากระดาษแล้วก็เขียนๆ พอเขียนใส่กระดาษเสร็จก็เข้าไปในครัว พอไปถึงก็ยื่นกระดาษแผ่นนั้นให้คุณแม่ซึ่งกำลังทำอาหารอยู่ คุณแม่มองเห็นเขา เซ็ดมือแล้วก็เอื้อมมือไปรับ พอเห็นข้อความในกระดาษเท่านั้น คุณแม่ก็ตาโต เพราะว่าลูกน้อยของคุณแม่เขียนใส่กระดาษบอกว่า

ข้อที่หนึ่ง...คำนวณคุณแม่หนึ่งอาทิตย์ 20 เหรียญ

ข้อที่สอง...ค่าช่วยดูแลน้องตอนที่แม่ไม่ว่าง 15 เหรียญ

ข้อที่สาม...เขาคิดหาวิธีการที่จะได้สตางค์ไม่ได้ เขาก็เลยบอกว่า ค่าเก็บที่นอนตัวเอง 10 เหรียญ

ข้อที่สี่ ...ค่าทำการบ้านเองโดยที่ไม่ให้คุณแม่บอก 10 เหรียญ

รวมที่คุณแม่ยังไม่ได้จ่ายอาทิตย์นี้ 55 เหรียญ พอคุณแม่อ่านจบมองไปที่ลูกน้อย เห็นแววตาแห่งความหวังว่าจะต้องได้สตางค์แน่ๆ ถามว่า ถ้าพวกเราเป็นพ่อเป็นแม่ พวกเราจะให้สตางค์เขาไหม? (ถามนักเรียนประมาณ 3 - 4 คน) ใครไม่ให้ยกมือ ไม่ให้เพราะอะไร ใครให้ยกมือ ให้เพราะอะไร ที่นี้...พวกเราลองมาดูคุณแม่ท่านนี้พอคุณแม่อ่านจบแล้วก็มองไปยังลูกน้อย เห็นแววตาแห่งความหวัง คุณแม่ไม่ได้พูดอะไร...แต่คุณแม่ก็พลิกกระดาษแล้วหุบปากกาบ้าง...เสร็จแล้วก็เขียนๆ แล้วส่งกระดาษนั้นกลับไปให้ลูก ลูกน้อยพอเห็นกระดาษเห็นข้อความในกระดาษก็ตาโตบ้างเพราะว่า

ข้อที่หนึ่ง คุณแม่เขียนบอกว่า ค่าอุ้มท้องเก้าเดือน เขาเห็นข้อความเท่านั้นแหละ เขาตกใจเอามือปิดกระดาษหลับตาปีเลย นึกถึงตัวเอง เมื่อก่อนคุณแม่แค่เจ็ดวัน เราคิดไปตั้ง 20 เหรียญ แม่อุ้มท้องเราตั้งเก้าเดือน ล้มละลายแน่ เสร็จแล้วเขาค่อยๆ ลุ้น ลุ้นแบบลุ้น ไฟนั่นแหละ ค่อยๆ เปิดออกทีละนิดๆ พอเปิดออกหมด เขาก็ยิ้มออก เพราะคุณแม่เขียนไว้ในกระดาษว่า ค่าอุ้มท้องเก้าเดือน แม่ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สอง ค่าน้ำนมที่ลูกดื่มกินจากแม่ แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สาม ค่าป้อนข้าว ป้อนน้ำ รวมทั้งเช็ดขี้มูกตอนที่ลูกไม่สบาย แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อที่สี่ ค่าน้ำดาที่ไหลแล้วไหลอีกตอนที่ลูกคือลูกชน แม่ก็ไม่คิดสตางค์

ข้อสุดท้าย คำเสียใจและคำข่าวของทั้งหมดที่ซื้อให้กะลูกตั้งแต่เล็กจนถึงปัจจุบัน แม่ไม่คิดสตางค์ รวมกันเป็นค่าแห่งความรักที่แม่มีให้ลูก แม่ก็ไม่คิดสตางค์ เด็กน้อยค่อยๆ อ่านไปๆ หน้าที่ค่อยๆ สดลงๆ พออ่านเสร็จน้ำตาหยดน้อยๆ ไหลลงมาข้างแก้ม เข้ามาเต็มๆ ในปาก...เขาเดินเข้าไปหาคุณแม่ ไปถึงก็กอดขาคุณแม่เขย่านิดๆเงยหน้าขึ้นมองหน้าคุณแม่ คุณแม่ก็ก้มหน้าลงมา ตาต่อตาประสานกัน เด็กน้อยพูดกับคุณแม่เบาๆ ว่า..คุณแม่ครับผมรักคุณแม่ครับ เสร็จแล้วเขาก็พลิกกระดาษหียบปากกาขึ้นมา แล้วขีดฆ่าจำนวนเงิน 55 เหรียญ แล้วเขียนลงไปบอกว่า “ทุกอย่างจ่ายหมดแล้ว”

3.4 ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่บุตรที่ดี

1. พ่อ แม่ สุขกายสบายใจ มีความสุข
2. ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบัณฑิต
3. เป็นที่รักของคนทั่วไป
4. ใครๆ ก็อยากคบหาสมาคมด้วย
5. เป็นผู้มีความเจริญ มีความสุขในชีวิต

4. หลักสังคหวัตถุ

สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยดีถึงของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน
2. ปิยวาจา หรือ เปยวักขะ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดค้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานให้นิยมยอมรับตาม
3. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม
4. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องธรรมในแต่ละกรณี

หมายเหตุ : เนื้อหาทั้งหมดมาจาก คู่มือโครงการค่ายพุทธบุตรและปฏิบัติธรรม วัตถุประสงค์
แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ง
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	พระครูอรรถกิจจานุกูล (สุพจน์) สมนทอง
วัน เดือน ปี เกิด	3 กรกฎาคม 2511
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดบุญประดิษฐ์ พระอารามหลวง แขวงบางไผ่ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160
การศึกษา	พ.ศ. 2545 ครุศาสตรบัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
	พ.ศ. 2548 ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2540 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุญประดิษฐ์ (วัดราษฎร์)
	พ.ศ. 2545 เลขานุการเจ้าคณะเขตบางแค
	พ.ศ. 2548 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุญประดิษฐ์ (พระอารามหลวง)